

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra historie

**ČESKOSLOVENSKÁ STRANA LIDOVÁ V JIHLAVSKÉM KRAJI
V LETECH 1948–1960**

Czechoslovak People's Party in region of Jihlava in 1948–1960

Diplomová bakalářská práce

Kateřina Kadlecová

Česká filologie–Historie

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Karel Konečný, Csc.

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně a všechny použité prameny a literaturu jsem uvedla v seznamu pramenů a literatury.

V Olomouci dne 19. srpna 2013

Kateřina Kadlecová

Obsah

Úvod.....	5
Prameny a literatura	8
1. Situace v Jihlavském kraji před únorem 1948	12
1.1 Rok 1946 a volby	12
1.2 Rok 1947.....	15
1. 2. 1 Vackova Aféra	18
2. Rok 1948	21
2.1 Únor 1948 a Československá strana lidová.....	21
2. 2 Obrozená Československá strana lidová.....	26
2. 3 Rok 1948 v Jihlavském kraji	29
2. 3. 1 Situace před komunistickým převratem.....	29
2. 3. 2. Únorové události a ČSL	33
2. 3. 3. ČSL do konce roku 1948	35
3. Vývoj ČSL v Jihlavském kraji po roce 1948.....	38
3. 1. Rok 1949 – Nová registrace členů a Katolická akce	38
3. 2. Obrozená ČSL v 50. letech	40
4. Procesy s lidovci v Jihlavském kraji	45
4. 1 Skupina Veselý, Rod a Tuček	47
5. Stručné biogramy nejvýznamnějších funkcionářů v Jihlavském kraji.....	52
Závěr	55

Seznam pramenů a literatury	59
Seznam zkratk	62
Obrazová příloha	64
Anotace	69

Úvod

Téma bakalářské diplomové práce jsem si volila na základě mého zájmu o dějiny našeho státu v období vlády komunistického režimu. Kromě celé změny politické situace, která nastala v Československé republice po tzv. vítězném únoru roku 1948, se rovněž zajímám o vztah komunistické diktatury s katolickou církví. S konkrétním zvolením tématu mi pomohl můj vedoucí bakalářské diplomové práce, pan docent Karel Konečný, který se už delší dobu věnuje dějinám Československé strany lidové (ČSL).

Regionálně jsem se zaměřila na Jihlavský kraj, z části proto, že pocházím z Vysočiny a tato část České republiky je mi tedy velmi blízká, ale hlavně proto, že problematika působení Československé strany lidové po roce 1948 nebyla pro tuto oblast dosud dostatečně zpracována.

Časový rámec let 1948–1960 byl zvolen na základně důležitých událostí. Práce je časově ohraničena přelomovým rokem 1948, ve kterém události, které vedly k nastolení diktatury komunistické strany, následně způsobily tzv. obrození Československé strany lidové. Do své práce jsem zahrнула události z let 1945–1947, které jsou pro pochopení únorové situace nezbytné.

Důležitým mezníkem byl pro Jihlavský region zákon č.280/1948 Sb., který byl vydán 21. prosince 1948 a platil od začátku následujícího roku. Zákon byl ale již projednáván na sjezdu v Kroměříži v červnu 1948, kde se konal celostátní sjezd národních výborů. Na této akci byl slavnostně vyjádřen a potvrzen plán reformy organizace národních výborů. Došlo tedy k zavedení krajského zřízení, prosazovaného komunistickou stranou. Na území

Československa došlo ke zrušení zemských národních výborů v Praze a v Brně i expozitury v Ostravě. Nově vzniklo celkem 19 krajů, mezi nimi i kraj Jihlavský.¹ Budeme-li porovnávat vývoj Československé strany lidové v Jihlavském kraji před rokem 1948 a po něm, musíme vzít v úvahu přizpůsobení vnitřní organizační struktury politických stran hranicím nových krajů. Původní XIV. volební kraj, ve kterém krajská organizace ČSL působila, nebyl totožný s novým Jihlavským krajem, který vznikl díky správní reformě na počátku roku 1949. V roce 1947 měla ČSL své organizace ve všech okresech kraje – okres Moravské Budějovice, Dačice, Jihlava, Moravský Krumlov, Velké Meziříčí, Třebíč a Znojmo. Po správní reformě měl kraj třináct okresů. Ke stávajícím okresům, vyjma Znojma a Moravského Krumlova, přibýly okresy Havlíčkův Brod, Humpolec, Kamenice nad Lipou, Ledec nad Sázavou, Pacov, Pelhřimov, Třešť a Žďár nad Sázavou.

V roce 1949 se tak změnil obvod působnosti Krajského akčního výboru Národní fronty v Jihlavě (KAV NF) a to přizpůsobením se nové územní organizaci. Zanikly sousední KAV NF v Havlíčkově Brodě a Táboře. Působnost KAV NF v Jihlavě se tak rozšířila na celý nově vzniklý Jihlavský kraj. Podléhaly mu Okresní akční výbory NF (OAV NF) v nově utvořených okresech. Ohlas na nové krajské zřízení se odrážel i v tisku, například v deníku *Jiskra*: „...Krajské zřízení, které bylo dávným snem, které našlo své uskutečnění až po úplném vítězství pracujícího lidu v únoru, které bylo přijato a schváleno stranou a vládou ... Jihlavský okres bude středem nového kraje a Jihlava sama, která bude jeho sídlem, si je vědoma velké zodpovědnosti ... Je to do jisté míry jakési zadostiučinění, které bylo pro Jihlavu přiznáno,

---

¹ Srov.: HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan.: *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. Praha 2005, s. 447.

neboť byla do nedávna jednak periferií Brna a jednak Prahy. Jihlavský lid si toho plně zaslouží...“²

V oblasti Jihlavského kraje působil KV NF až do roku 1959. Reformou veřejné správy, právně kodifikovanou zákonem č. 36/1960 Sb. O územním členění státu, vzniklo místo dosavadních 19 krajů a 306 okresů na území Československa deset krajů a 108 okresů.³ Jihlavský kraj jako takový zanikl. Okresy Jihlava, Třebíč a Žďár nad Sázavou se staly součástí Jihomoravského kraje. Okres Havlíčkův Brod spadl do kraje Východočeského a Pelhřimov do kraje Jihočeského.

V celé obsahové struktuře bakalářské diplomové práce se snažím zachytit nejdůležitější aspekty vnitřního fungování Československé strany lidové v Jihlavském kraji.⁴

Celkové řazení témat je chronologické s případnými věcnými odbočkami. Nejprve se zaměřuji na charakteristiku politiky Československé strany lidové v poválečném období a to s přihlédnutím k situaci v Jihlavském kraji. Významným mezníkem v celé práci je rok 1948 a vliv únorových událostí na ČSL. Tyto události nejdříve popisuji obecně a potom se věnuji situaci v Jihlavském kraji. Po roce 1948 nastává tzv. obrození ČSL a vznik Krajských akčních výborů Československé lidové strany (KAV ČSL) a Okresních akčních výborů Československé lidové strany (OAV ČSL). Vývojem ČSL v Jihlavském kraji se zabývám až do roku 1960.

---

² *Třináct nových okresů zdraví Jihlavský kraj*. In: Jiskra, č. 1, 6. 1. 1949, s.3.

³ Srov.: HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan: *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. Praha 2005, s. 450.

⁴ Správním centrem Jihlavského kraje, sídlem krajské organizace ČSL a KNV je město Jihlava, proto se nejčastěji zabývám přímo Jihlavským okresem. Události v Jihlavském okrese se následně odrážely v celém kraji.

K padesátým a šedesátým létům 20. století v naší republice patří neodmyslitelně politické procesy. Věnuji se tedy i politickým procesům se členy ČSL v Jihlavském kraji. V závěru práce uvádím stručné životopisy nejvýznamnějších funkcionářů organizace lidové strany v Jihlavském kraji.

Prameny a literatura

Výzkum problematiky vzniku a působení nekomunistických stran v českých zemích po roce 1948 zůstával dlouho mimo zájem české historiografie. Až na sklonku devadesátých let minulého století se tímto tématem začínali zajímat někteří historikové působící v pražském Ústavu soudobých dějin Akademie věd ČR a jeho brněnské pobočce. Z akademických pracovišť je to potom především katedra historie a katedra politologie a evropských studií na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci (FF UP). Mezeru, která ve výzkumu nepolitických stran po roce 1948 vznikla, jasně naznačují obě kompendia o vývoji politických stran v českých zemích v letech 1861–2004⁵, iniciována rozsáhlým kolektivem specialistů z katedry historie a politologie na FF UP a z Ústavu historie Masarykovy univerzity v Brně.⁶ Mezi novější publikace patří biografický slovník významných členů ČSL.⁷ Významným počinem bylo vydání rozsáhlé monografie *Jan Šrámek a jeho doba*⁸, kterou vydalo v roce 2011 Centrum pro studium demokracie a kultury. Tato vzdělávací kulturní organizace, jejímž

---

⁵ MAREK, Pavel a kol.: *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861–1998*. Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci 2000, 403 s.

MALÍŘ, Jiří–MAREK, Pavel a kol.: *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004*. Brno, Doplněk 2005, 1826 s.

⁶ Srov.: KONEČNÝ, Karel: *Československá strana lidová na střední Moravě 1948–1960*. Olomouc 2005, s. 5.

⁷ PEHR, Michal a kol.: *Cestami křesťanské politiky*. Praha, Akropolis 2007, 373 s.

⁸ MAREK, Pavel a kol.: *Jan Šrámek a jeho doba*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2011, 784 s.

hlavním cílem je přispět k rozvoji demokratické politické kultury a připomínat nezastupitelnost křesťanských hodnot, působí v Brně a významně podporuje studium politického katolicismu.

Dalším z autorů, kteří se zabývají dějinami Obrozené ČSL v rámci jednotlivých regionů, je Karel Konečný.⁹

Úkol autorů novějších monografií, které pojednávají o vývoji ČSL, je obtížný, protože se nemohou opřít o žádné odborné studie. Existují sice publikace, které se problematice obrozené ČSL věnují, ale nemůžeme se spolehnout na jejich objektivnost, protože byly vydány za minulého režimu¹⁰ nebo se neopírají o systematický výzkum.¹¹ Ke knize *Československá strana lidová – její krize a obroda* se Břetislav Daněk vyjádřil v rozhovoru z roku 2001: „Na té knize je patrné, že se tam jasně odráží duch doby. Chtěl jsem tam říct, že to pochopitelně píšu z bezprostřední zkušenosti a tak, že musím vlastně zachytit především atmosféru doby a prostředí ...“¹²

Mezi serióznější práce patří monografie Václava Pavlíčka o politických stranách po únoru 1948.¹³ „...V. Pavlíček sice ještě nepřekonal základní ideová východiska „Vítězného února“, využil však možnosti studia původních archivních pramenů (především z tehdejšího Ústavu dějin KSČ) a na rozdíl od povrchně zpracovaných a propagandistických titulů z padesátých, ale

---

⁹ KONEČNÝ, Karel: *Československá strana lidová na střední Moravě 1948–1960*. Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci 2005, 117 s.; Týž: *Československá strana lidová a Československá strana (národně) socialistická na Olomoucku 1945–1989: příspěvek k dějinám Národní fronty v poválečném Československu*. Brno, Prius pro Ústav pro soudobé dějiny AV ČR v Praze 2006, 76 s.; Týž: *Československá strana lidová na Novojičínsku 1948–1990*. Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci 2008, 110 s.

¹⁰ ANDRŠ, Josef: *Pokrokové, demokratické, vlastenecké tradice ČSL*. Praha, Vyšehrad 1988, 123 s.; ANDRŠ, Josef–TULEŠKOV, Oğňan: *Cesta ČSL od osvobození*. Praha, Vyšehrad 1988, 145 s.; PLOJHAR, Josef: *Vítězný únor a Československá strana lidová*. Praha, Lidová demokracie 1958, 100 s.

¹¹ DANĚK, Břetislav: *Československá strana lidová – její krize a obroda*. Praha, Vyšehrad 1990, 140 s.

¹² DOČKAL, Vít: *Vratký vzlet Fénixe*. Brno, 2004, s. 9.

¹³ PAVLÍČEK, Václav: *Politické strany po Únoru: Příspěvek k problematice Národní fronty*. Praha, Svobodné slovo 1966, 322 s.

i osmdesátých let, vznikla vůbec první a na dlouhou dobu také poslední serióznější práce...“¹⁴

Další odborné monografie, které jsem ke zpracování diplomové bakalářské práce využila, se tématu působení nekomunistických stran věnují spíše okrajově. Protože odborné literatury, která se věnuje českým moderním dějinám, konkrétně komunistické diktatuře, je velké množství, tak uvádím literaturu především církevně politickou.

Odborné práce, které by se zabývaly historií Jihlavského kraje v 2. polovině 20. století, zcela chybí. Okrajově se moderních dějin v Jihlavském kraji dotýká Jiří Jelínek v souborné monografii *Jihlava* a dále Renata Pisková¹⁵, která se věnuje komunistickým procesům v 50. letech. Protože téma není dostatečně zpracované, stává se námětem různých studentských prací.¹⁶

Hlavním zdrojem mé diplomové bakalářské práce jsou primární archivní prameny. Písemnosti okresních a krajských orgánů Československé strany lidové se nacházejí převážně v Archivu Křesťanské a demokratické unie–Československé strany lidové v Praze (A KDU–ČSL). Utřídění archivních materiálů je provizorní a postrádá správnou inventární evidenci.

Mezi hlavní zdroje dále patří zápisy z jednání orgánů Národní fronty (do r. 1954 akčních výborů Národní fronty), které jsou až na výjimky

---

¹⁴ KONEČNÝ, Karel: *Československá strana lidová na střední Moravě 1948–1960*. Olomouc 2005, s. 5.

¹⁵ JELÍNEK, Jiří: *Jihlava socialistická*. In: PISKOVÁ, Renata a kol.: *Jihlava*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2009, s. 627– 673.; PISKOVÁ, Renata: *Výstražné procesy*. In: JAKUBÍČKOVÁ, Alena: *Komunismus na Vysočině*, Jihlava: Parolaart, 2001, s. 10–31.

¹⁶ BAJER, Pavel: *Únor na Jihlavsku*. Brno, FF MU 2010. (nepublikovaná magisterská diplomová práce); JIRÁKOVÁ, Lenka: *Politické procesy 50. let – skupina „Veselý, Rod a Tuček“*. In: *Zpravodaj historického klubu*, č. 1–2, 2008, s. 47–73.

k dispozici v Moravském zemském archivu v Brně a ve Státním okresním archivu v Jihlavě.

Ve Státním okresním archivu v Jihlavě chybí fondy okresních výborů politických stran z roku 1948. Stejně tak se nedochovaly fondy krajského výboru KSČ z roku 1948 a také fondy krajských výborů KSČ a ČSL z roku 1948.

V Archivu bezpečnostních složek v Praze jsou uloženy vyšetřovací spisy k případům politických procesů z padesátých let minulého století v Jihlavském kraji.

Dalším nezastupitelným pramenem pro mou práci byl lidovecký tisk, regionální *Lidové hlasy*, ale i celostátní *Lidová demokracie* a vnitrostranický věstník *Důvěrník*, které se po roce 1948 staly nástrojem propagandy. Jihlavská ČSL redigovala periodikum *Lidové hlasy* mezi lety 1945–1948. V únoru roku 1948 bylo vydávání tohoto listu zastaveno. Nutno podotknout, že ročníky 1946 a 1947 již nejsou nikde přístupné k bádání. V Jihlavském kraji dále vycházely komunistické noviny *Jiskra*.

K pramenům samozřejmě přistupujeme tak, že byly poplatné době, ve které vznikaly. Je jisté, že všichni angažovaní funkcionáři lidové strany i orgánů Národní fronty si museli být vědomi toho, že zasedání výborů okresních i krajských organizací je pod přísným dohledem KSČ. Dá se tedy předpokládat, že tato skutečnost poznamenala obsah i formu dochovaných zápisů.¹⁷

---

¹⁷ Srov.: KONEČNÝ, Karel: *Československá strana lidová na střední Moravě 1948–1960*. Olomouc 2005, s. 7.

1. Situace v Jihlavském kraji před únorem 1948

1.1 Rok 1946 a volby

Od začátku roku 1946 se celá společnost připravovala na parlamentní volby a pomalu začínala i předvolební kampaň. Oproti předválečným dobám probíhala kampaň velice slušně, ale postupně se začaly objevovat různé problémy. Většinou se jednalo o místní konflikty, často banálního charakteru, ve kterých však můžeme pozorovat první vážné rozpory v činnosti Národní fronty.¹⁸

Na slavnostní schůzi 5. května 1946 se v řadách ČSL zvedl odpor proti projevu předsedy MNV Ing. Grimmicha kvůli tomu, že zcela opomíjel dosažené společné úspěchy v práci MNV, znesvětil význam a pietu oslav osvobození a projev využil ke stranické agitaci. Také napadl členy ostatních stran NF, především členy ČSL. Při zmínkách o pokusech sjednotit tělovýchovu se nevhodně zmiňoval o postoji, který k danému problému měla ČSL a tělocvičná organizace Orel. Nejvíce lidovce pobouřil výrok: „Nikoho nenapadne, aby v kostele dělal veletochy, ale zároveň se nikdo při veletochi nebude modlit. Mohl by si překousnout jazyk.“¹⁹ Hned 6. května podali zástupci ČSL na schůzi MNV návrh na vyslovení nedůvěry k projevu předsedy a požadovali, aby příště byly projevy, které mluví za celé MNV, předem schváleny. V debatě, která následovala, předseda MNV své výroky vysvětlil a některé popřel. Východiskem celé situace bylo vypuštění slov o nedůvěře k projevu a jejich nahrazení slovy o nesouhlasu s projevem,

---

¹⁸ Srov.: JELÍNEK, Jiří: *Jihlava socialistická*. In: PISKOVÁ, Renata a kol.: Jihlava. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2009, s. 633.

¹⁹ Státní okresní archiv Jihlava (SOKA Jihlava), fond Archiv města Jihlava, Úřední knihy, in. č. 37, *Zápis schůze národního výboru 15.4 1946*.

a dále to, že napříště oficiální pracovní a slavnostní projevy budou předem schváleny prezidiem MNV.²⁰

Okamžik, který měl rozhodnout o dalším směřování republiky, nastal 26. května 1946. V celém Československu voliči rozhodovali o složení Ústavodárného národního shromáždění (ÚNS). Podle výsledku voleb do ÚNS se upravilo složení místních, městských a krajských národních výborů. Tyto instituce se měly obnovit podle poměru hlasů odevzdaných politickým stranám při volbách do ÚNS v daném území.²¹ Národní výbory tedy nebyly voleny přímo, ale na základě vládního nařízení č. 120/1946 Sb. byly obnoveny podle výsledků voleb do parlamentu.²²

V Jihlavském kraji dopadly volby roku 1946 následovně:

Komunistická strana Československa	84 286 hlasů	38, 64%
Československá strana lidová	69 892 hlasů	32, 64%
Československá strana národně socialistická	37 382 hlasů	17, 14%
Československá sociální demokracie	25 757 hlasů	11, 81%

Celkem bylo odevzdáno 218 134 hlasovacích lístků a z nich bylo 817 prázdných²³. Čtrnáctý volební kraj Jihlava tvořily tyto správní okresy:

---

²⁰ Srov.: JELÍNEK, Jiří: *Jihlava socialistická*. In: PISKOVA, Renata a kol.: Jihlava. Praha, 2009, s. 633.

²¹ Srov.: PEHR, Michal: *Zápas o nové Československo 1939–1946*. Praha 2011, s. 205.

²² „... Až v roce 1954 měli voliči možnost volit přímo do národních výborů, bohužel tehdy již za zcela odlišných podmínek, kdy neexistovala regulérní politická soutěž, ale volila se pouze jednotná kandidátka, sestavená podle požadavků vládnoucí strany...“ JELÍNEK, Jiří: *Jihlava socialistická*. In: PISKOVA, Renata a kol.: Jihlava. Praha 2009, s. 633.

²³ Prázdné hlasovací lístky, tzv. bílé lístky. Odevzdání bílého lístku, možnost voliče vyjádřit nesouhlas se stávajícím režimem a politickými stranami. Předpoklad byl, že tuto možnost využijí stoupenci zakázaných stran a občané, kteří jdou k volbám pouze z uzákoněné volební povinnosti. Každá ze stran NF se K bílým lístkům vyjadřovala podle svého. ČSL tvrdila, že bílý lístek v urně zrudne. Srov.: PEHR, Michal: *Zápas o nové Československo 1939–1946*. Praha 2011, s.181–182.

Moravské Budějovice, Dačice, Jihlava, Moravský Krumlov, Velké Meziříčí, Třebíč a Znojmo.²⁴

Pokud porovnáme výsledky kraje s jednotlivými okresy, zjistíme, že přesvědčivé vítězství KSČ procentuálně odpovídá přibližně stejnému volebnímu zisku. ČSL byla sice v celkovém výsledku kraje na druhém místě, ale například v Jihlavě měla pouze 15,2%. Tento neúspěch byl nejspíše způsoben tím, že Jihlava byla průmyslovým městem a ČSL volili nejčastěji zemědělci.²⁵

Úspěšnost ČSL byla později vysvětlována tím, že ČSL měla při volbách roku 1946 podporu členů neobnovených politických stran.²⁶ Získávala hlasy katolicky orientovaných bývalých republikánů (agrárníků), ve městech potom podporu národních demokratů.²⁷ Souviselo to se skutečností, že lidová strana se prezentovala jako jediná nesocialistická strana v českých zemích. Její tradiční stranický program se hlásil k demokracii a občanským svobodám, zdůrazňoval význam rodiny, požadoval rovnoprávnost žen, stál zásadně na pozicích ochrany soukromého vlastnictví a zdůrazňoval význam osobní iniciativy v podnikání jednotlivce.²⁸

---

²⁴ *Volby do Ústavodárného národního shromáždění dne 26. května 1946.* In: Zprávy státního úřadu statistického, č. 34–36, s. 5, 1946.

²⁵ Srov.: JELÍNEK, Jiří: *Jihlava socialistická.* In: PISKOVÁ, Renata a kol.: Jihlava. Praha 2009, s. 634.

²⁶ „...Především voliče Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu, Československé národní demokracie a Československé živnostensko–obchodnická strana středostavovská ...“ PEHR, Michal: *Zápas o nové Československo 1939–1946.* Praha 2011, s. 192.

²⁷ Srov.: PEHR, Michal: *Zápas o nové Československo 1939–1946.* Praha 2011, s. 192.

²⁸ Srov.: TRAPL, Miloš: *Československá strana lidová.* In: MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel a kol.: *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004,* Brno 2005, s. 1176.

Spolu s tím, že prezentovala svůj program tzv. sociálního středu, vyhovovala ČSL části národa včetně příslušníků bývalých předválečných stran.²⁹

Z výkazu z činnosti Krajského sekretariátu Československé strany lidové v Jihlavě za 4. čtvrtletí roku 1946 se dozvídáme informace o důležitých číslech pro ČSL v Jihlavském kraji. Organizovaných členů ke dni 31. 12. 1946 měla ČSL celkem 35 858. Místní organizace ČSL byly ustanoveny v 613 obcích kraje, důvěrníci ČSL působili ve 48 obcích. ČSL byla zastoupena v Místních národních výborech v 630 obcích kraje Jihlava. Dále se dozvídáme, že strana trpěla nedostatkem tajemníků. Poměry v jednotlivých okresech kraje nebyly stejné. Ve většině okresu docházelo k dobré spolupráci s Československou stranou národně socialistickou a se stranou Československé sociální demokracie. Ve většině okresů potom působily strany společně. V několika obcích byla dobrá spolupráce i se stranou KSČ.³⁰

1. 2 Rok 1947

Členská základna Jihlavského kraje měla k dispozici krajský týdeník Československé strany lidové *Lidové hlasy*³¹. *Lidové hlasy* se vyjadřovaly ke všem důležitým událostem v kraji, které se týkaly lidovců.

Lidové hlasy informovaly čtenáře o krajské konferenci ČSL, která se konala ve dnech 8. a 9. března 1947, článkem *Krajský sjezd v Jihlavě*.³²

---

²⁹ Srov.: A KDU–ČSL Praha, Historie strany, kart. 40, *Jihomoravská krajská organizace Československé strany lidové v uplynulých čtyřiceti letech – 1. část: Období do roku 1948*. s. 4.

³⁰ Srov.: A KDU–ČSL Praha, KV ČSL Jihlava, kart. 10, *Činnost krajských orgánů – Jihlava*.

³¹ První ročník týdeníku vycházel od 20. července roku 1945 a poslední číslo čtvrtého ročníku vyšlo 20. února 1948. *Lidové hlasy* jsou přístupné pro badatele pouze ve Vědecké knihovně v Olomouci a jedná se pouze o ročník třetí a čtvrtý. Další ročníky jsou pro nedostupné. V SOkA Jihlava budou přístupné k nahlížení až po digitalizaci, která je v plánu, taktéž pro regionální komunistický časopis *Kladivo a srp*,

³² KRUŠICKÝ, A. J.: *Krajský sjezd v Jihlavě*. In: *Lidové hlasy*, č. 10, 7. 3. 1947, s. 1.

Autor článku píše o těžké situaci strany v tehdejší době, vyzdvihuje schopnosti ČSL a kritizuje postoje některých občanů: „... U nás nebude demokracie taková, která je demokracií potud, pokud nikdo nemá námitek ...My lidovci jsme si příliš zvykli na službu státu, se z této cesty nedáme svést ani dnes ... Spolupráce je naším cílem, budovat stát se všemi, kteří mají stejný cíl a jimž láska k vlasti není jen pláštíkem k politickým cílům.“³³ Předsedou krajské organizace Československé strany lidové byl opět zvolen Ing. Alois Janáček³⁴.

Krajinský týdeník Československé strany lidové přinášel čtenáři nejen informace o konferencích a zemědělských otázkách, ale i články, které se zamýšlely nad tehdejší politickou situací. Sloupek Karla Nováka s názvem *Nová doba*³⁵ pojednává o socialismu a jeho vztahu ke kapitalismu. Vyznění článku charakterizuje citace: „...V podstatě socialismus pramení ze vzpoury nemajetných a nízkých vrstev proti všem vyšším a středním vrstvám, jež byly v boji o společenské zařazení úspěšnější. Tak viděna pravá tvář socialismu ukazuje se jako vzpoura nešťastných nebo neschopných proti šťastnějším a schopnějším...Proletář byl pasován na rytíře nového světa a všichni ostatní za zlé nepřátele. Úpadek moderního lidstva byl dovršen...“³⁶

V roce 1947 neměla ČSL v Jihlavském kraji lepší pozice než o rok dříve, podle politicko–plánovacího referátu Ústřední plánovací komise (ÚPK) se počet obcí s organizacemi snížil na 591. Obcí bez zastoupení bylo 92. V referátu je dále uvedeno, že je možné, že organizací bylo ve skutečnosti

---

³³ Srov.: KRUŠICKÝ, A. J.: *Krajinský sjezd v Jihlavě*. In: Lidové hlasy, č. 10, 7. 3. 1947, s. 1.

³⁴ *Dva dny krajského sjezdu v Jihlavě*. In: Lidové hlasy, č. 11. 14. 3. 1947, s. 1.

³⁵ NOVÁK, Karel: *Nová doba*. In: Lidové hlasy, č. 15, 11. 4. 1947, s. 1.

³⁶ Tamtéž.

více, ale ÚPK mohla počítat pouze organizace, od kterých obdržela řádnou kartotéku a seznam funkcionářů.³⁷

Dne 21. září 1947 byl v Jihlavě ustaven klub poslanců stran Národní fronty pro Jihozápadní Moravu. Stranu lidovou zastupovali: Cyril Charvát, Alois Janáček, Josef Konvalina, Jan Partl a František Vítek. Za KSČ bylo v klubu sedm poslanců, za Československou stranu národně socialistickou čtyři poslanci a za sociální demokraty dva. I zde byl patrný vliv voleb z roku 1946 a posilování komunistických pozic.³⁸

Ze zprávy generálního tajemníka Dr. Klimka na konferenci v Jihlavě, která se konala v září roku 1947, se dozvídáme důležité informace o přípravě na nadcházející volby. Výsledkem konference byl dlouhodobý cíl stát se první stranou na Jihlavsku, k čemuž mělo dopomoci zlepšení organizační struktury. Generální tajemník Dr. Klimek apeloval na členy ČSL slovy: „... Obsadte nejagilnějšími a nejschopnějšími funkcionáři do akčních volebních výborů – volby připravujeme a připravte i vy: organizačně, ideově politicky, technicky, finančně ...“³⁹

ČSL po válce tedy obnovila své působení v kraji a zaujímala důležité místo i v novém systému tzv. Národní fronty. V roce 1947 se zdálo, že v plánovaných volbách roku 1948 by strana mohla očekávat mírné zlepšení svých výsledků.

---

³⁷ Srov.: A KDU–ČSL Praha, KV ČSL Jihlava, kart. 10, Činnost krajských orgánů, *Politicko–plánovací referát ÚP*.

³⁸ Srov.: BAJER, Pavel: *Únor na Jihlavsku*. Brno 2010, s. 22.

³⁹ A KDU–ČSL Praha, KV ČSL Jihlava, karton 10, Činnost krajských orgánů, *Zpráva generálního tajemníka Dr. Klimka na konferenci v Jihlavě*. s. 4.

1. 2. 1 Vackova Aféra

Po volbách roku 1946 se postupně začaly vyostřovat vztahy mezi jednotlivými politickými stranami a jejich členy. Především KSČ začala využívat nestandardní řešení politického soupeření. „...Za často nekorektních tiskových kampaní a nátlaku veřejnosti, za pomoci komunisty kontrolované bezpečnosti se snažili prosadit své požadavky. Takový případ zažila Jihlava v roce 1947 a počátkem roku 1948. Jednalo se o tzv. Vackovu aféru, která se sice týkala situace na ONV, ale její důsledky se projevily ve městě i v okrese...“⁴⁰

Josef Vacek byl vedoucí úředník na ONV a zastupoval stranu lidovou. Na taneční zábavě v Lukách nad Jihlavou dne 17. února 1947 se dostal do konfliktu s Jihlavským ONV, když na adresu předsedy vlády Klementa Gottwalda a předsedy ONV v Jihlavě Bohumila Bezděkovského pronesl protikomunistické výroky.⁴¹ Prohlášení z prosince 1947 za klub KSČ učinil člen rady Smejkal: „ ... Členové KSČ nemohou zapomenout na to, že dr. V. urazil nejen předsedu vlády, ale v jeho osobě i celou komunistickou stranu ...neomlouvá ani to, že urážky proti předsedovi vlády i okresního národního výboru byly proneseny v takovém stavu. Právě ve stavu opilosti pronáší člověk obyčejně pravdu ... Trváme na tom, že spolupráce v plenu i radě nebude taková, jako by měla být, a důvodně se domníváme, že je to úmyslné...“⁴² Prohlášení sice popisuje situaci zpětně, ale vystihuje postoj, který KSČ k danému incidentu zaujala.

---

⁴⁰ JELÍNEK, Jiří: *Jihlava socialistická*. In: PISKOVÁ, Renata a kol.: Jihlava. Praha 2009, s. 634.

⁴¹ Srov.: SOKA Jihlava, fond OkÚ–ONV Jihlava, kart. 19, in. č. 52, *Zápis 2. schůze předsednictva ONV 24. února 1947*.

⁴² *Se zrádcama jako je dr. Vacek nechci být pohromadě*. In: Lidové Hlasy, č. 51, 14. 12. 1947, s. 2.

Bohumila Bezděkovského kritizovali lidovci již dříve pro překračování pravomocí a nedemokratické jednání. Josef Vacek byl za své výroky v sobotu 15. 3. 1947 suspendován Zemským národním výborem (ZNV). Politické strany v ONV se tak dostávaly do konfliktu, protože lidovci, národní socialisté a sociální demokraté se stavěli proti Vackovu odvolání. Komunisté na svoji podporu organizovali zasílání rezolucí ze závodů i MNV.⁴³

I přesto iniciativu dočasně přebíraly nekomunistické strany. Ty nejdříve odhlasovaly v ONV zrušení předsedových rozhodnutí. Potom podaly na Bezděkovského trestní oznámení o provinění proti národní cti. Trestní řízení bylo ale pro nedostatek důkazů do měsíce uzavřeno. Na základě své situace a tlaku společnosti 22. března 1947 Bohumil Bezděkovský odstoupil z funkce předsedy ONV v Jihlavě. Za vše mluví například článek z Lidových hlasů *Několik otázek p. předsedovi ONV v Jihlavě Boh. Bezděkovskému*.⁴⁴ Otázka číslo devět se ptá: „ ... Proč Bezděkovský jako čestný muž nemluví otevřeně a snaží se používat zastrašovacích metod a hrozeb, jichž jsme byli svědky za nacismu? Jak se s jeho funkcí předsedy shoduje jeho pronesená věta, že si na ně (myšleno JUDr. Vacka) musíte veřejně posvítit? Nebo to snad má znamenat teror?“⁴⁵ Jeho místo až do zvolení nového předsedy zastával 1. místopředseda, lidovec Karel Linhart.⁴⁶ Suspendace Josefa Vacka byla potvrzena 21. května

---

⁴³ Srov.: BAJER, Pavel: *Únor na Jihlavsku*. Brno 2010, s. 20.

⁴⁴ *Několik otázek p. předsedovi ONV v Jihlavě Boh. Bezděkovskému*. In: Lidové hlasy, č. 12, 21. 3. 1947, s. 1.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Srov.: *Ze schůze plena ONV v Jihlavě*. In: Lidové hlasy, č. 13, 28. 3. 1947, s. 3.

1947 ZNV. Novým předsedou ONV se od 3. června stal Karel Holub, zástupce KSČ.⁴⁷

Od 1. července přecházel na ČSL klouzavý⁴⁸ mandát člena rady ONV. Navrženým kandidátem lidovců byl JUDr. Josef Vacek.⁴⁹ Většina členu ONV návrh lidovců podpořila a KSČ hned zahájila kampaň proti návratu Vacka do ONV. Vydání Jiskry ze dne 20. července 1947 se článkem *Komunisté nedopustí, aby se JUDr. Vacek kandidovaný lidovci vrátil do ONV*⁵⁰ to dokazuje. Lidovci a jejich *Lidové hlasy* se ale nenechali jen tak umlčet. V článku *Demokracie komunistů v praxi*⁵¹ se vyjadřovali k nedemokratickým způsobům komunistů, kteří na schůzi ONV pozvali zástupce závodních organizací KSČ, kteří zde potom mluvili místo volených zástupců za všechny pracující lid. Nešetřili ani urážkami na stranu lidovou. V článku byl kritizován předseda ONV Holub, který schůzi nebyl schopen korigovat a ukončil ji až během hlasování: „... Ne proto, že by byl ohrožen průběh hlasování, ale proto, že ani diktát a hrozby nedovedly změnit rozhodnutí tří stran...“⁵²

Kandidaturu Josefa Vacka ale nedoporučilo ministerstvo vnitra kvůli stále probíhajícímu disciplinárnímu jednání ZNV v Brně. Politické strany na toto doporučení zareagovaly a stáhly Josefa Vacka z kandidatury až do skončení disciplinárního řízení.⁵³

---

⁴⁷ Srov.: SOKa Jihlava, fond OkÚ–ONV Jihlava, kart. 19, in. č. 52, *Zápis 10. schůze předsednictva z 27. května 1947.*

⁴⁸ Klouzavý mandát člena ONV nebyl trvale obsazen politikem z jedné strany, ale docházelo k pravidelnému střídání v obsazování.

⁴⁹ Srov.: SOKa Jihlava, fond OkÚ–ONV Jihlava, kart. 19, in. č. 52, *Zápis 10. schůze pléna z 11. července 1947.*

⁵⁰ *Komunisté nedopustí, aby se JUDr. Vacek kandidovaný lidovci vrátil do ONV.* In: Jiskra, č. 25, 8. 6. 1947, s. 3.

⁵¹ *Demokracie komunistů v praxi.* In: *Lidové hlasy*, č. 28–29, 18. 7. 1947, s. 1.

⁵² *Tamtéž.*

⁵³ Srov.: BAJER, Pavel: *Únor na Jihlavsku.* Brno 2010, s. 22.

Vackova kandidatura byla opět navržena na zasedání ONV dne 22. listopadu 1947. Zástupci KSČ a sociální demokracie kvůli návrhu Vackovy kandidatury opustili schůzi, která potom musela být rozpuštěna. Dne 5. prosince se konalo 11. zasedání pléna ONV a lidovci na něm opět navrhovali Josefa Vacka. Komunisté na protest znovu opustili zasedání. K ukončení celé kauzy došlo na další schůzi ONV v Jihlavě 12. prosince 1947. Situaci na této schůzi popisuje článek v *Lidových hlasech* ze dne 14. prosince 1947 s titulem *Se zrádcama jako je dr. Vacek nechci být pohromadě*.⁵⁴ Z článku se mimo jiné slovy Karla Linharta dozvídáme, že ČSL nerozumí komunistickému stanovisku k celé situaci: „Nevidím důvod, proč by spolupráce v ONV měla být znemožňována, protože ONV se nezabývá řešením otázek politických, nýbrž výlučně hospodářských.“⁵⁵ Při hlasování se sociální demokraté zdrželi a kandidatura Josefa Vacka do ONV byla tak definitivně zamítnuta.⁵⁶

ČSL se podařilo obsadit mandát až začátkem roku 1948, v té době už ale nárok podle pořadí uplatnila KSČ. Tento další spor byl ukončen až únorovým převratem.⁵⁷

2. Rok 1948

2.1 Únor 1948 a Československá strana lidová

Nekomunistické strany si od poloviny roku 1947 stále silněji uvědomovaly, že se schyluje k rozhodujícímu mocenskému střetnutí

---

⁵⁴ *Se zrádcama jako je dr. Vacek nechci být pohromadě*. In: *Lidové Hlasy*, č. 51, 14. 12. 1947, s. 2.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Srov.: Tamtéž.

⁵⁷ Srov.: JELÍNEK, Jiří: *Jihlava socialistická*. In: PISKOVÁ, Renata a kol.: *Jihlava*. Praha 2009, s. 635

s komunistickou stranou. Byly přesvědčeny, že rozhodující budou nadcházející parlamentní volby.⁵⁸

Cílem cesty, kterou se chtěly nekomunistické strany vydat, nebylo vytlačení komunistů z vlády. Koalici Národní fronty vnímaly jako základnu pro politické hodnoty. Šlo jim o to, aby komunisté ztratili výraznou převahu a stali se jednou z rovnocenných stran a hlavně, aby zůstali věrni zásadám demokracie.⁵⁹

S blížícími volbami začínali ale komunisté navyšovat své požadavky. Od začátku roku 1948 se množily případy perzekucí demokratických stran. Poslední symbolickou kapkou byla výměna nekomunistických velitelů Sboru národní bezpečnosti za členy KSČ. Komunistická strana se připravovala na převrat. Vedení strany lidové se pokusilo zvrátit poměry ve svůj prospěch.⁶⁰ Když se ale komunistický ministr vnitra odmítl podříditi nařízení vlády i odvolání daného rozhodnutí, podali 20. února 1948 ministři Československé strany lidové spolu s ministry Československé strany národně socialistické a slovenské Demokratické strany demisi.⁶¹ Vnímali ji jako formu veřejného odporu proti politickým praktikám komunistů a její podání vycházelo z přesvědčení o podpoře prezidenta republiky.⁶²

Dne 23. února zasedal Výkonný výbor Československé strany lidové a zaslal dopis prezidentu Benešovi. Strana prezidentovi vyjádřila podporu a vyzvala ho k ústavnímu řešení vládní krize.⁶³ Výkonný výbor ČSL stanovil trest vyloučení za jednání s komunisty bez pověření strany. Na zasedání

---

⁵⁸ Srov.: KAPLAN, Karel: *Pět kapitol o únoru*. Brno 1997, s. 219.

⁵⁹ Srov.: Tamtéž, s. 326.

⁶⁰ Srov.: LUKÉŠ, Bohumil: *Československá strana lidová*. In: MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel a kol.: *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004*, Brno 2005, s. 1283.

⁶¹ *Ministři čs. strany lidové podali demisi*. In: *Lidová demokracie*, č. 43, 21. 2. 1948, s. 1.

⁶² Srov.: KAPLAN, Karel: *Pět kapitol o únoru*. Brno 1997, s. 524.

⁶³ *Dopis čs. strany lidové panu prezidentu*. In: *Lidová demokracie*, č. 45, 24. 2. 1948, s.1.

poprvé vystoupila opozice, kterou zastupovali Alois Petr a Josef Plojhar. Vyjádřila nespokojenost s vedením strany a chtěla s komunisty uzavřít kompromis. Se svým návrhem neuspěla a oba funkcionáři vstoupili do Akčního výboru Národní fronty⁶⁴ (AV NF) a začali s tzv. očišťováním ČSL, samozřejmě za pomoci komunistů.⁶⁵

Předseda strany Jan Šrámek 24. února na svou funkci rezignoval a dal každému ze členů strany na zvážení, jak se chovat a postupovat v podmínkách komunistického teroru. Téhož dne vyloučil ÚV ČSL poslance Aloise Petra a Josefa Plojhara z ČSL, důvodem bylo jejich separátní jednání s komunisty.

Dne 25. února podepsal prezident Edvard Beneš demisi ministrů. Ten den se naposled sešli představitelé strany lidové, aby protestovali proti způsobu řešení vládní krize.⁶⁶ „Na schůzi referoval F. Hála o výsledku svého jednání s nepřítomným předsedou J. Šrámkem. Z Hálova výkladu vyplynulo, že oba vedoucí představitelé strany přijali současný stav jako realitu, kterou nemohou změnit.“⁶⁷ Alois Petr a Josef Plojhar ve stejný den přebrali vedení

---

⁶⁴ Ke vzniku Akčních výborů Národní fronty vyzval veřejnost Klement Gottwald na demonstraci konané na Staroměstském náměstí. Měly očistit všechny veřejné instituce a nastolit vládu lidu. Organizace AV NF kopírovali systém správy – Místní akční výbor NF, Okresní akční výbor NF, ... Akční výbory neměly pravomoci stejné jako orgány veřejné správy, ale často na sebe strhávaly jejich kompetence. Vznik AV nebyl právně uzákoněn, až vyhláškou ministra vnitra 23. února 1948 č. 296/1948 Ú./I., kterou se na přechodnou dobu upravuje působnost předsedy zemského národního výboru v osobních věcech zaměstnanců; Vyhláška ministra vnitra z 24. února 1948 o spolupráci národních výborů s akčními výbory Národní fronty, vyhlášena v Ú. 1.II., Č. 48. Nejdůležitější je potom vyhláška z 25. února č. 305 o přechodné úpravě odvolání členů národních výborů. Rozhodnutí o odvolání členů i náhradníků NV vždy bylo v kompetenci jeho nadřízeného orgánu. Největší roli zde ale pochopitelně hráli AV, které odvolání navrhovaly.
Srov.: JELÍNEK, Jiří: *Jihlava socialistická*. In: PISKOVÁ, Renata a kol.: Jihlava. Praha 2009, s. 636–637.

⁶⁵ Srov.: LUKEŠ, Bohumil: *Československá strana lidová v letech 1948–1989*. In: MAREK, Pavel a kol.: *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861–1998*. Olomouc 2000, s. 334.

⁶⁶ Srov.: Tamtéž, s. 334.

⁶⁷ KAPLAN, Karel: *Pět kapitol o únoru*. Brno 1997, s. 498.

tiskových závodů ČSL a ústředního sekretariátu.⁶⁸ Komunisté ihned po převratu zastavili vydávání lidoveckého tisku. *Lidová demokracie*, *Vývoj* a *Obzor* byly editovány pod hlavičkou Akčního výboru ČSL.⁶⁹

Nové vedení naivně věřilo, že komunisté dodrží své sliby a budou akceptovat určitou míru samostatnosti ČSL. Únor 1948 vnímalo jako očištění od tzv. reakčních živlů. Nový předseda strany Alois Petr také spoléhal na svou autoritu mezi komunisty a myslel si, že bude moci stranu vést podle své vlastní politiky.⁷⁰

Radikální činovníci KSČ považovali postup strany pouze za taktický manévr a samozřejmostí pro ně byla likvidace nekomunistických stran v budoucnosti. A tak ani volby jednotné kandidátky NF koncem května 1948 nebyly pro ČSL konečným řešením.⁷¹ KSČ si totiž plně uvědomovala, že nemůže předúnorovou politickou pluralitu ihned nahradit diktaturou. Lidová strana tak měla na své členy, tzn. na nekomunistické věřící občany, působit v duchu státní politiky.⁷²

Ústřední akční výbor Národní fronty (ÚAV NF) v rámci čistek a ochromení činnosti ČSL uzavřel většinu okresních a krajských sekretariátů ČSL. Nově ustanovené Akční výbory Československé strany lidové (AV ČSL) byly postupně otevírány až po schválení seznamu nového vedení ÚAV NF

---

⁶⁸ Srov.: LUKEŠ, Bohumil: *Československá strana lidová*. In: MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel a kol.: *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004*, Brno 2005, s. 1284–1285.

⁶⁹ Srov.: LUKEŠ, Bohumil: *Československá strana lidová v letech 1948–1989*. In: MAREK, Pavel a kol.: *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861–1998*. Olomouc 2000, s. 334.

⁷⁰ Srov.: Tamtéž. s. 335.

⁷¹ Srov.: KONEČNÝ, Karel: *Československá strana lidová na střední Moravě 1948–1960*. Olomouc 2005, s. 17.

⁷² Srov.: DANĚK, Břetislav: *Československá strana lidová: její krize a obroda*. Praha 1990. s. 24.

a AV ČSL.⁷³ Lidovci tak zjistili, že komunisté své sliby o samostatnosti ČSL neplní, a začali proti vedení komunistické strany pořádat manifestace.

Největším protestem lidovců proti komunistům byla zemská konference ČSL v Kroměříži, která se konala 21. srpna 1948. Organizace ČSL na Moravě byly dosud silné a odmítaly se podřít, podporovaly linii církevní politiky arcibiskupa Berana a vyjádřily nesouhlas s nátlakem, který KSČ činilo na vedení katolické církve a kněžstvo. Taktéž odsoudily činnost AV NF. Ve svém vystoupení předseda ČSL Alois Petr obhajoval stávající politiku ČSL, ale vyhnul se frázím o podpoře socialismu a politiky KSČ.⁷⁴ Generální tajemník Eduard Hála měl projev mnohem razantnější. Popsal překážky, které musí ČSL při budování nové organizační struktury řešit, a varoval před novými kariéristy uvnitř strany.⁷⁵ Svůj projev ukončil slovy: „...My, lidová strana, nejsme a nikdy nebudeme filiálkou Národní fronty nebo filiálkou některé strany...“⁷⁶

Konference v Kroměříži byla pod dohledem agentů StB, kteří vedení KSČ informovali o obsahu jednání. Ústřední akční výbor ČSL (ÚV ČSL) na nátlak ÚV KSČ rozhodl o dalších čistkách ve vedení strany. Nové vedení ČSL mělo být zbaveno všech kritiků komunistů a mělo respektovat direktivy KSČ. To samozřejmě způsobilo masový úbytek členstva. Ze strany tak odcházeli lidé kvůli strachu před komunistickou perzekucí.⁷⁷

---

⁷³ Srov.: LUKEŠ, Bohumil: *Československá strana lidová*. In: MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel a kol.: *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004*, Brno 2005, s. 1288–1290.

⁷⁴ Srov.: Tamtéž, s. 1290–1291.

⁷⁵ Srov.: KONEČNÝ, Karel: *Československá strana lidová na střední Moravě 1948–1960*. Olomouc 2005, s. 46.

⁷⁶ KAPLAN, Karel: *Kronika komunistického Československa*. Brno 2005, s. 22.

⁷⁷ Srov.: LUKEŠ, Bohumil: *Československá strana lidová*. In: MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel a kol.: *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004*, Brno 2005, s. 1288–1290.

2. 2 Obrozená Československá strana lidová

Ve zprávě ze dne 15. září 1948 určené pro ÚAV NF se uvádí, že Československá strana lidová měla schváleno vytvoření KAV a otevření krajských sekretariátů ve všech krajích kromě kladenského, 136 OAV strany a dalších 30 navržených, schváleno 1 563 MAV a dosud neschválených 1 754 MAV ČSL. Poměrně značný počet zástupců měla lidová strana i v akčních výborech. V KAV NF měla celkem 38 členů, své členy měla i v 95 OAV NF a v 1960 MAV NF.⁷⁸ Československá strana lidová tak zdárně ukončila své obrození.

Významnou stránkou činnosti nekomunistických stran bylo plnění budovatelských úkolů. V průběhu 50. let dostala lidová strana hlavní úkol přesvědčovat zemědělce o výhodách socializace vesnice. Velký význam měla tato skutečnost právě u strany lidové, jejíž členové byli převážně zemědělci.⁷⁹ Dalším úkolem ČSL bylo získávat věřící pro podporu státní církevní politiky. Aby se nestalo, že některý ze členů strany ČSL nepochopí vedoucí roli KSČ ve společnosti, byla organizována stranická školení. I přesto protikomunistické smýšlení lidovců přetrvávalo, dávali ho najevo odmítáním vstupu do jednotných zemědělských družstev (JZD). Odpovědí na tyto protesty byla exekuce majetku a četné vykonstruované soudní procesy.⁸⁰

Vedení strany muselo vysvětlovat svým členům socializaci vesnice a tvrdé postupy státu proti katolické církvi.

---

⁷⁸ Srov.: PAVLÍČEK, Václav: *Politické strany po únoru*. Praha 1966, s. 220.

⁷⁹ Srov.: Tamtéž, s. 226–227.

⁸⁰ Srov.: LUKÉŠ, Bohumil: *Československá strana lidová v letech 1948–1989*. In: MAREK, Pavel a kol.: *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861–1998*. Olomouc 2000, s. 337.

KSČ v rámci vytváření fikce o pluralitě politických stran přenechávala lidovcům a socialistům méně významná ministerstva. Alois Petr tak zastával funkci ministra dopravy (v roce 1951 nahrazen Pospíšilem) a Josef Plojhar funkci ministra zdravotnictví.⁸¹ „... Členové ČSL byli ve skutečnosti občany druhého řádu se skvrnou v osobních materiálech. Týkalo se to především inteligence. Bezprostředně po puči museli mnozí lidovci vzdorovat nátlaku na přestup do KSČ. Pokud odmítli, byli vyhozeni ze zaměstnání a velmi obtížně sháněli jiné. Diskriminace postihovala i děti členů ČSL a vůbec věřících, většina nesměla studovat...Pokud vstoupil do ČSL učitel, nebo pedagogický pracovník, znamenalo to přeřazení, nebo propuštění...Odhalená protikomunistická činnost znamenala okamžité vyloučení ze strany...”⁸²

ČSL byla neustále ovlivňována dvěma tendencemi. Směrnicemi KSČ na jedné straně a na druhé straně názory řádového členstva. Místní organizace ČSL žily svým vlastním životem: občas podepsaly rezoluci na podporu politiky NF, běžně organizovaly zájezdy na poutní místa, ale i úspěšná zemědělská družstva. Odlišovaly se tak velmi od vedení, které se neustále potýkalo s direktivami NF na podporu socialistického systému.⁸³

Mezi nekomunistickými funkcionáři dále rostly i opačné snahy. Zejména mezi částí lidové strany, úzce spojené s církevní hierarchií, se připravovaly plány k vybudování početně silné lidové strany, schopné provádět ofenzivní politiku protiváhy komunistům. Ve všech oblastech

---

⁸¹ Srov.: LUKÉŠ, Bohumil: *Československá strana lidová v letech 1948–1989*. In: MAREK, Pavel a kol.: *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861–1998*. Olomouc 2000, s. 338.

⁸² Tamtéž, s. 338.

⁸³ Srov.: LUKÉŠ, Bohumil: *Československá strana lidová*. In: MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel a kol.: *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004*, Brno 2005, s. 1294–1295.

činnosti ČSL se projevovala výrazná diferenciacie mezi členstvem i aparátem strany.⁸⁴

Vedení ČSL se ale postaralo o jednomyslnou podporu církevní politiky KSČ a distancovalo se tak od arcibiskupa Berana. Poslední osobou, která překážela komunistům v úplném ovládnutí ČSL, byl její předseda Alois Petr. V roce 1951 zemřel na tělesné a duševní vyčerpání.⁸⁵

Hlavním představitelem a vůdčí osobností ČSL se po smrti Aloise Petra stal kněz a předválečný člen strany Josef Plojhar. Jeho charakter ovládala touha po moci. Po válce podporoval politiku Jana Šrámka, ale v únoru 1948 se aktivně účastnil převratu ČSL. Byl poslušným vykonavatelem politiky KSČ a NF. Ve své knize *Vítězný únor 1948 a čs. strana lidová* prezentoval svůj názor o událostech v únoru 1948: „...Únor byl rovněž významným mezníkem v poválečných dějinách Československé strany lidové, která se očistila od reakčních živlů a navrátila se ke svému původnímu křesťanskému a sociálnímu programu...“⁸⁶ Arcibiskup Josef Beran ho po přijetí kandidatury v květnových volbách roku 1948 veřejně suspendoval na základně rozhodnutí Vatikánu o zákazu působení kněží v politických funkcích. I přesto Josef Plojhar vystupoval dál jako kněz. Tento fakt poškodil stranu v očích věřících a ze strany odešlo mnoho jejích členů. Kvůli svému prorežimnímu vystupování nebyl mezi lidovci oblíben „...Byl jedním z únorových představitelů ČSL, kteří vyznávali křesťanství jen ústy; na jejich politice to nebylo nijak patrné: bez výhrad sledovali vždy právě

---

⁸⁴ Srov.: PAVLÍČEK, Václav: *Politické strany po únoru*. Praha 1966, s. 217.

⁸⁵ Srov.: LUKEŠ, Bohumil: *Československá strana lidová*. In: MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel a kol.: *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004*, Brno 2005, s. 1295–1295.

⁸⁶ PLOJHAR, Josef: *Vítězný únor 1948 a čs. strana lidová*. Praha 1958, s. 5.

uznávanou linii KSČ...“⁸⁷ V Československé straně lidové působilo i několik charakterních funkcionářů, kteří v rámci svých možností čelili perzekučním metodám komunistů.⁸⁸

2. 3 Rok 1948 v Jihlavském kraji

2. 3. 1 Situace před komunistickým převratem

Již od začátku nového roku 1948 bylo cítit velké napětí mezi komunistickou stranou lidovou a ostatními stranami NF⁸⁹, dokladem toho je tisk.

V prvním výtisku *Lidových hlasů* dochází ke konfrontaci mezi stranou lidovou a komunisty. Ing. Alois Janáček, krajský předseda strany lidové a poslanec ÚNS, ve svém článku *Do nového roku*⁹⁰ upozorňuje, že: „ ... Pozůstatky soukromého podnikání v našem hospodářství a zbytky volné soutěže politických ideí v rámci dosavadního parlamentního ústrojí, jsou i v oficiálních projevech některých komunistických ministrů označovány za zbytky kapitalisticko–liberalistické epochy a dosavadního třídního uspořádání naší národní pospolitosti, které musí být nutně likvidovány...“⁹¹ Konkrétně jmenoval ministra vnitřního obchodu Alexeje Čepičku, který nepovažoval za účelné, aby se připravovaná ústava zabývala zajištěním rovnoprávnosti soukromého podnikání.⁹²

---

⁸⁷ DANĚK, Břetislav: *Československá stran lidová: její krize a obroda*. Praha 1990, s. 25.

⁸⁸ Srov.: LUKEŠ, Bohumil: *Československá strana lidová v letech 1948–1989*. In: MAREK, Pavel a kol.: *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861–1998*. Olomouc 2000, s. 339.

⁸⁹ Srov.: BAJER, Pavel: *Únor na Jihlavsku*. Brno 2011, s. 25.

⁹⁰ JANÁČEK, Alois: *Do nového roku*. In: *Lidové hlasy*, č. 1, 9.1 1948.

⁹¹ Tamtéž, s. 1.

⁹² Srov. Tamtéž.

Tak jako v celé republice probíhalo i v Jihlavském kraji odvolávání členů SNB, kteří byli nepohodlní komunistům, a to zejména těch, kteří zaujímali významné posty. Z tohoto důvodu se sešlo 5. ledna předsednictvo ONV v Jihlavě. Místopředsdou ONV byl lidovec Karel Linhart. Předsednictvu ONV byl předložen návrh ZNV v Brně na přeložení některých příslušníků StB. Předsednictvem ONV bylo ale doporučeno zrušení tohoto návrhu, neboť se jednalo o osoby politicky nespolehlivé.⁹³

Dne 13. ledna 1948 proběhla schůze rady ONV, na které se jednalo o obsazení klouzavého mandátu v radě ONV na následujícího půl roku. Klouzavý mandát byl ale obsazen lidovci až od 12. prosince 1947 kvůli probíhající kauze kandidáta Josefa Vacka. Předseda ONV Holub dal o komunistickém návrhu hlasovat. Představitelé nekomunistických stran v radě ONV byli jednotní a požadavek KSČ na klouzavý mandát byl zamítnut v poměru hlasů 5:3.⁹⁴

Na veřejné schůzi ONV, konané dne 18. ledna 1948, byla zasedáním odsouhlasena rezoluce pro následující rok. Prvním a hlavním bodem požadavku byl vznik krajského zřízení.⁹⁵

Vydání *Lidových hlasů* ze dne 23. ledna 1948 se zabývalo slovními útoky na místopředsedu ONV Karla Linharta. Karel Linhart zastával post průmyslového referenta a prezentoval návrhy Československé strany lidové ohledně znárodnění konfiskovaných textilních závodů v Jihlavě. Za tyto návrhy byl slovně napaden. ČSL tuto akci vnímala jako připravenou provokaci. Oficiálním stanoviskem lidové strany bylo navržení společné národní správy u konfiskátů. *Lidové hlasy* potom označují textil za trojského

⁹³ Srov.: SOkA Jihlava, fond OkÚ ONV, kart. 19, in. č. 52.

⁹⁴ Srov.: BAJER, Pavel: *Únor na Jihlavsku*. Brno 2010, s. 26.

⁹⁵ Srov.: SOkA Jihlava, fond OkÚ Jihlava ONV, kart. 19, in. č. 43, s. 1 – 17.

koně komunistů a varují čtenáře, že KSČ chce zničit podnikání a soukromý obchod. Další článek ze stejného čísla Lidových hlasů má také útočný charakter a totiž, že *Vládnout bez ústavy by se komunistům hodilo.*⁹⁶

Na titulní stránce *Lidových listů* 30. ledna 1948 další útočný článek s názvem *Máš-li křivou hubu*⁹⁷ pojednává o ovládnání odborů komunisty. Neznámý autor v něm cituje z komunistického periodika *Stráž lidu*, trefně komunistům opravuje pravopisné chyby a radí jim: „...Neměli by komunisté chodit na slunce, mají-li na hlavě máslo své odborářské politiky...“⁹⁸

Další článek, který referuje o politice komunistů v kraji, vyšel v *Lidových hlasech* 6. února. Článek s názvem *Dá dělnictvo komunistické straně půl miliardy na volební fond?* kritizuje demagogii KSČ s 30 miliony pracovních hodin zdarma republiky, protože KSČ dále nespecifikovala, kam přesně peníze z odpracovaných hodin půjdou: „... Nezbude nám nic jiného, než litovat naše poctivé dělnictvo, které svojí prací má pomáhat nikoliv republiky, nýbrž volební agitaci komunistické strany Československa...“⁹⁹ Dále článek upozorňoval na stupňující se teror strany v odborech a závodech.¹⁰⁰

Komunistický tisk nastalou situaci popisoval podle svého. Článkem z 1. února v týdeníku *Jiskra* s názvem *Ejhle, Teror!*¹⁰¹ útočil na lidovecký tisk. Nutno dodat, že úroveň článku se nedá s články z *Lidových hlasů* srovnávat. Dalším příkladem je článek s názvem *Mohutný nástup KSČ v Jihlavském*

---

⁹⁶ *Jsou lidovci proti znárodnění textil. konfiskátů v Jihlavě?* In: Lidové hlasy, č. 3, 23. 1. 1948, s. 1.; Tamtéž.

⁹⁷ Viz. obr. č.1 – Titulní strana *Lidových hlasů*

⁹⁸ *Máš-li křivou hubu.* In: Lidové hlasy, č. 4, 30. 1. 1948, s. 1.

⁹⁹ *Dá dělnictvo komunistické straně půl miliardy na volební fond?* In: Lidové hlasy, č. 5, 6. 2. 1948, s. 1.

¹⁰⁰ Srov.: *Dá dělnictvo komunistické straně půl miliardy na volební fond?* In: Lidové hlasy, č. 5, 6. 2. 1948, s. 1.

¹⁰¹ *Ejhle, teror.* In: *Jiskra*, č. 5, 1. 2. 1948, s. 1.

kraji, který vyšel 8. února 1948 v komunistickém týdeníku *Jiskra*. Podává informace o počtu nových členů strany, které Jihlavský kraj získal za měsíc leden. Bylo jich 1 128. To, že většinu nových členů tvořili podle KSČ přeběhlíci z nekomunistických stran, dokládá článek příkladem Františka Křivana: „... 19. ledna vystoupil ze strany lidové František Křivan, úředník v Jemnici. Zastával funkci okresního jednatele mládeže. Ze strany vystoupil, když se přesvědčil, že její politika je vedena proti pracující třídě, a vstoupil do KSČ...“¹⁰²

Lidové hlasy dne 13. 2. 1948 kritizovaly komunistickou politiku týkající se zemědělství. Autor Václav Chalupa píše: „... Ďuriš chce vzít sedlákům půdu a svobodu práce na půdě... Nosek svobodu shromažďovací, projevu, právo kritiky a samostatný názor. Programy Hradecký a Nechanický se vzájemně doplňují. Dříve jsme tu měli velkokapitalisty a nyní komunistickou vrchnost s karabáčem...“¹⁰³

Poslední číslo *Lidových hlasů* vyšlo dne 20. února 1948. Věnovalo se valné hromadě Krajské organizace Československé strany lidové, která proběhla 15. února 1948. Informovalo o vykonané práci ČSL, o znovuzvolení Ing. Aloise Janáčka předsedou i o vytyčeném cíli upevňovat organizační síť v kraji a uspět v nastávajících volbách. Celkové vyznění obsahu valné hromady je ve vztahu ke KSČ relativně mírné a můžeme z něho soudit, že účastníci valné hromady neměli informace o nadcházejících událostech a ani si takový „konec“ nepřipouštěli. Členové strany na závěr valné hromady

---

¹⁰² *Mohutný nástup KSČ v Jihlavském kraji*. In: *Jiskra*, č. 6, 8. 2. 1948, s. 1.

¹⁰³ CHALUPA, Václav: *Program hradecký a nechanický*, In: *Lidové hlasy*, č. 6, 13. 2. 1948, s. 1.

slibovali, že je „ ... Neodradí žádné důvěrné oběžníky, směrnice i výhružky, protože všichni jsme si vědomi, že bojujeme za demokracii...“¹⁰⁴

2. 3. 2. Únorové události a ČSL

Dne 21. 2. 1948 se konala mimořádná chůze pléna ONV, které se účastnili předsedové MNV okresu Jihlava. Schůze projednávala, zda poslat prezidentu republiky telegram požadující přijetí demise nekomunistických ministrů a podporu doplnění vlády podle přání KSČ. Za lidovce se schůze zúčastnili jmenovitě Karel Linhart, Hynek Dvořák a JUDr. Karel Nováček. Poslanci Československé strany lidové a Československé strany národně socialistické byli proti poslání telegramu. Výsledek hlasování v ONV byl nerozhodný, ale díky přítomnosti členů MNV byl návrh přijat. Na ONV byly celý den zasílány rezoluce ze závodů a institucí, které podporovaly přijetí demise nekomunistický ministrů.¹⁰⁵ Prezidentovi byl zaslán telegram s žádostí, aby přijal demisi ministrů a aby vláda Klementa Gottwalda byla doplněna představiteli lidu, kteří budou věrni jeho budovatelskému programu Národní fronty.¹⁰⁶

Proces zániku Československé strany lidové a vzniku nové tzv. obrozené Československé strany lidové se v Jihlavském kraji zásadně nelišil od zbytku republiky. Nejdůležitější orgány Československé strany lidové byly uzavřeny a všichni její členové vyloučeni z veřejného života.

---

¹⁰⁴ *Po upevnění organizační sítě na výboj.* In: Lidové hlasy, č. 7, 21. 2. 1948, s. 1.

¹⁰⁵ Srov.: BAJER, Pavel: *Únor na Jihlavsku.* Brno 2010, s. 37.

¹⁰⁶ Srov. Tamtéž.

Místní, okresní a krajský akční výbor Národní fronty byl ustanoven 26. února 1948. V Krajském akčním výboru NF zastupovali lidovci pouze dva posty ze třinácti, jmenovitě Rudolf Michl a Václav Sochor. Převahu měli samozřejmě členové KSČ.¹⁰⁷

Rozhodnutím OAV, na základě vyhlášky ministerstva vnitra č. 305 *O přechodné úpravě odvolání členů národních výborů*, byli v Jihlavě 27. února odvoláni všichni zvolení nekomunističtí zástupci z orgánu správy. Celkem bylo odvoláno 320 lidovců. Všechny jejich funkce přešly na pléna a rady těchto orgánů, od 19. března 1948 začala být jejich místa obsazována osobami loajálními ke KSČ.¹⁰⁸ Hlavní představitel strany lidové v Jihlavském kraji Ing. Alois Janáček byl poslán na placenou dovolenou. Poté byl zbaven všech funkcí.¹⁰⁹

Bezprostředně po přijetí demise se akční výbory začaly zajímat o majetek nekomunistických stran. Jedním z prvních opatření revolučních orgánů byl pokyn k zablokování účtů těchto stran. Dnes již kvůli neúplné dokumentaci nemůžeme určit, jak velké ztráty na movitém majetku lidová strana utrpěla. Ze zápisů Ústředního akčního výboru (ÚAV) a KAV NF nicméně vyplývá, že od května 1948 se začaly zablokované vklady uvolňovat.¹¹⁰ Mnohem větší ztrátu utrpěla ČSL na majetku nemovitém. Během únorových událostí došlo k obsazení sekretariátů a nemovitého

---

¹⁰⁷ Srov.: SOka Jihlava, fond NF–MěNV, kart. 1, in. č. 2.

¹⁰⁸ Srov.: SOka Jihlava, fond NF–OV Jihlava, kart. 10, *Činnost okresního akčního výboru v Jihlavě od 26. 2. do 23. 3. 1948*.

¹⁰⁹ Srov.: BAJER, Pavel: *Únor 1948 na Jihlavsku*, Brno 2010, s. 40–41.

¹¹⁰ Srov.: KONEČNÝ, Karel: *Československá strana lidová na střední Moravě 1948–1960*. Olomouc 2005, s. 23.

majetku ČSL v Jihlavě. I přes intervence AV ČSL nebyl majetek vrácen a ČSL tak přišla v Jihlavě o sekretariát v Masarykově ulici.¹¹¹

Koncem měsíce března 1948 se činnost správních orgánů začala vracet do normálního stavu. Na rozdíl od minulosti byl tento stav „normálností“ charakterizován jednomyslností a jednohlasností.¹¹²

2. 3. 3. ČSL do konce roku 1948

Hlavním úkolem obrozené Československé strany lidové bylo obnovení činnosti na krajské, okresní a místní úrovni. To znamenalo vytvoření akčních výborů a znovuotevření sekretariátů, které byly zavřené neprávem. V dopise ze dne 13. března 1948, zaslaným na MAV NF generálním tajemníkem ČSL Eduard Hála, zdůrazňoval AV ČSL, že k uzavření krajského i okresního sekretariátu a zabavení písemného materiálu strany nemělo vůbec dojít. Protože ČSL je vládní strana a takto nemůže vykonávat svoji očistu. Žádal o urychlené prověření všech členů akčních výborů ČSL a jeho ustanovení.¹¹³

Krajský akční výbor Československé strany lidové byl schválen o měsíc později 12. dubna 1948 a svou činnost zahájil koncem měsíce. Prvním předsedou byl zvolen Dr. Ladislav Kučera¹¹⁴ a jeho hlavním úkolem bylo obnovování nižších článků organizační struktury. Nejdříve okresních, později i místních výborů akční fronty Československé strany lidové. Úkol to nebyl jednoduchý, ještě v červenci nebyly v kraji zřízeny Okresní akční

---

¹¹¹ Srov.: JELÍNEK, Jiří: *Jihlava socialistická*. In: PISKOVÁ, Renata a kol.: Jihlava. Praha 2009, s. 636.

¹¹² Srov.: BAJER, Pavel: *Únor 1948 na Jihlavsku*, Brno 2010, s. 40–41.

¹¹³ Srov.: SOKA Jihlava, fond NF – místní výbor v okrese Jihlava, kart. 9, in. č. 5, s. 184.

¹¹⁴ Srov.: A KDU–ČSL Praha, fond Krajský výbor ČSL, kart. 10, *Situační zpráva o stavu organizace ČSL v Jihlavském kraji*.

výbory ČSL, na tuto skutečnost byl KAV NF několikrát upozorňován Krajským akčním výborem ČSL.¹¹⁵ Všechno záleželo na pokynech vyšších orgánů, tedy KAV NF. Ten se schvalováním okresních akčních výborů i přes naléhání nespěchal. Vliv na to mělo i prověřování všech kandidátů na členství v akčních výborech. OAV ČSL byly následně schváleny v Jihlavě, Dačicích, Velkém Meziříčí a v Třebíči.¹¹⁶

První čistka v KAV ČSL proběhla 29. dubna 1948. Jednalo se o vyloučení těch členů strany, kteří se projevovali reakčně, tedy těch, kteří v krajské organizaci něco dokázali a nové vedení se tudíž bálo jejich působení na společnost. Vyloučení se týkalo JUDr. Josefa Vacka z Jihlavy, Jana Partla z Telče, Josefa Konvaliny z Blížkovic, Ing. Aloise Janáčka z Jihlavy, Karla Linharta z Jihlavy, Hynka Dvořáka z Jihlavy a Cyrila Charváta z Jihlavy.¹¹⁷

Parlamentní volby roku 1948 byly pro celou společnost a hlavně pro zbývající nekomunistické strany důležitým mezníkem. Konaly se 30. května a jejich úkolem bylo uzákonit komunistický převrat. Voliči si mohli vybrat mezi jednotnou kandidátkou Národní fronty vytvořenou KSČ a obrozenými stranami, nebo vhozením bílého lístku. Veřejnou politikou obrozené ČSL bylo zabránit voličům volit bílým lístkem.¹¹⁸

Obrozená ČSL se jako strana NF na květnové volby do poslanecké sněmovny připravovala. Za Jihlavský kraj navrhovala JUDr. Vladimíra Kučeru

---

¹¹⁵ Srov.: MZA Brno, fond NF–KV Jihlava G658, kart. 33, in. č. 86, s. 181.

¹¹⁶ Srov.: A KDU–ČSL Praha, fond Krajský výbor ČSL, kart. 10, *Situační zpráva o stavu organizace ČSL v Jihlavském kraji*.

¹¹⁷ Srov.: MZA, fond NF–KV Jihlava G658, kart. 33, in. č. 87, s. 589.

¹¹⁸ NIEDERLE, Jan: *Lidovci proti bílým lístkům*. In: Lidová obroda, 20. 5. 1948, s. 1.; *Sjednocení jdeme do voleb*. In: Lidová demokracie, 29. 5. 1948, s. 1.

z Jihlavy, Františka Žahourka z Jihlavy, Bohuslava Šlígla z Horního Kosova, Františka Kašpara z Třebíče, Jaroslava Kružíka z Nové Brtnice, Jana Nováka z Přímětic u Znojma, Petra Vystrčila z Plavče, Jana Vondráčka z Velkého Meziříčí.

V Jihlavském kraji, ve volebním kraji č. XIV., dopadly volby následovně: Celkem bylo odevzdáno 204 786 hlasovacích lístků, z toho pro Národní frontu 193 539 a bílých lístků 11 247. V Jihlavském okrese hlasovalo z 33 407 voličů pro jednotnou kandidátku 31 648.¹¹⁹ V Jihlavském kraji tak dopadly volby pro jednotnou kandidátku velice dobře, neboť pro jednotnou kandidátku bylo odevzdáno 94,51% hlasů a bílých lístků pouze 5, 49%. Kraj Jihlava se tak umístil na čtvrtém místě z celé republiky v procentu hlasů odevzdaných pro jednotnou kandidátku Národní fronty. O výsledku voleb informoval týdeník *Jiskra*¹²⁰: „...Je to úspěch tím větší, že v minulosti většina okresů tohoto kraje byla vždy nadějí nepokrokových jedinců a zpátečníků, s nimiž únorové události zúčtovaly a kteří se domnívali, že mají stále důvěru lidu...“¹²¹ Dále ještě konstatoval, že volby byly klidné a demokratické, každý měl totiž možnost vyjádřit svou vůli a nikdo nebyl ovlivňován.¹²² Volební akt byl ale pod přímým dohledem příslušných orgánů, takže volba bílým lístkem vyžadovala značnou odvahu. Zvoleným poslancem z ČSL byl JUDr. Vladimír Kučera.

---

¹¹⁹ *Volební výsledky jednotlivých okresů Jihlavského kraje*. In: *Jiskra*, č. 23, 6. 6. 1948, s. 1.

¹²⁰ Viz. obr. č. 2 – Titulní strana *Jiskry*

¹²¹ *Jihlavský kraj 94,51% pro jednotnou kandidátku*. In: *Jiskra*, č. 23, 6. 6. 1948, s. 1.

¹²² Srov.: Tamtéž.

3. Vývoj ČSL v Jihlavském kraji po roce 1948

3. 1. Rok 1949 – Nová registrace členů a Katolická akce

Koncem roku 1948 předseda strany Alois Petr uvažoval o nutnosti povinné registrace všech členů strany. Chtěl zjistit, o kolik členů ČSL přišla v průběhu únorových událostí, a dále tak chtěl zbavit stranu těch funkcionářů a členů, kteří sice přestáli první vlnu politických čistek, ale dále dávali najevo nesouhlas s podřízením ČSL komunistickému režimu. Původní představa Aloise Petra o volném vstupu do strany až 300 000 členy byla režimem zamítnuta. Vláda se bála, že by do lidové strany vstupovali členové jiných stran, včetně KSČ. ČSL se měla zaměřit na přijímání malých a středních rolníků a členů dělnického původu. Vedení lidové strany do svých krajských organizací odeslalo pevně stanovený počet přihlášek. Přihlášky po vyplnění ze strany zájemců byly prověřovány AV ČSL a AV NF. Oficiálním začátkem nové registrace bylo zveřejnění článku v *Důvěrníku*¹²³ dne 20. ledna 1949.¹²⁴ Členská základna v Jihlavském kraji po podepsání nových přihlášek měla cca 300 členů, v okrese Jihlava přibližně 70 členů.¹²⁵

Poté, co se režimu nepovedlo vytvořit národní církev, přistoupil k založení hnutí „pokrokových kněží“ s názvem Katolická akce (KA), které mělo nahradit v jednání se státem dosavadní biskupy. Podřízení církve státu bylo legalizováno až o několik měsíců později zákonem č. 217/1949 Sb., O zřízení Státního úřadu pro věci církevní, který byl přijat Národním shromážděním dne 14. 10. 1949. Nově zřízený úřad rozhodoval

¹²³ Viz. obr. č. 3 – Titulní strana *Důvěrníku*.

¹²⁴ Srov.: KONEČNÝ, Karel: *Československá strana lidová na střední Moravě 1948–1960*. Olomouc 2005, s. 58–59.

¹²⁵ A KDU–ČSL Praha, fond Historie strany, kart. 40, *Příspěvek k novodobé historii ČSL*, s. 3.

o ustanovování osob do církevních úřadů či o odejmutí státního souhlasu s výkonem duchovní funkce.¹²⁶ „...Vyhlášení tzv. Katolické akce v červnu 1949 zasadilo organizátorům registrační prověrky a celému pokusu o konsolidaci členské základny těžký úder...“¹²⁷ Vedení ČSL schválilo 24. června prohlášení ke Katolické akci, o kterém vedení KSČ usoudilo, že formálně sice akci podporuje, ale mezi řádky se vyjadřuje proti ní. O tři dny později tak muselo vedení lidové strany schválit nové prohlášení. Toto prohlášení narazilo na protesty nižších funkcionářů strany. Následovalo vystupování členů ze strany. Ve vedení lidové strany byli jak ti, kteří akci podporovali, ale i někteří, kteří ji zcela odmítali. „...Katolická akce zasadila lidové straně zdrcující ránu, bez zásahu NF se redukovala na bezvýznamnou a nepočetnou organizaci...“¹²⁸

Ustavující schůze krajského výboru Katolické akce v Jihlavě se konala 2. července 1949. V čele krajského výboru Katolické akce byl Josef Obšlák.¹²⁹ O průběhu KA v Jihlavském kraji se dozvídáme z tisku, titulky článků vyjadřují oficiální stanovisko ČSL.¹³⁰ V článku z týdeníku *Jiskra* s názvem *Jihlavští katolíci žádají urychlenou dohodu církve se státem* autor informoval o průběhu Krajské konference Katolické akce, která se konala v Jihlavě 2. července 1949. Konference se nesla v souhlasném duchu

---

¹²⁶ Srov.: KAPLAN, Karel: *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953*. Brno 1993, s. 77–88.

¹²⁷ Srov.: KONEČNÝ, Karel: *Československá strana lidová na střední Moravě 1948–1960*. Olomouc 2005, s. 61.

¹²⁸ KAPLAN, Karel: *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953*. Brno 1993, s. 90.

¹²⁹ *V Jihlavě ustaven krajský výbor Katolické akce*. In: *Lidová demokracie*, 7. 7. 1949, s. 1.

¹³⁰ POVOLNÝ, Josef: *Jihlavští katolíci žádají urychlenou dohodu církve se státem*. In: *Jiskra*, č. 27, 16. 7. 1949, s. 1.; *Nechceme slyšet z kazatelen štvání proti státu*. In: *Jiskra*, č. 29, 30. 7. 1949, s. 3.; *Vlastenecký základ Katolické akce*. In: *Jiskra*, č. 27, 16. 7. 1949, s. 2.; *Nikdy se necítil katolický kněz bezpečný tak jako dnes*. In: *Jiskra*, č. 28, 25. 7. 1949, s. 4.

s celou akcí.¹³¹ Oficiálně Katolická akce neprobíhala v Jihlavském kraji nějak bouřlivě a začátkem roku 1950 už *Všichni duchovní Jihlavského kraje složili slib věrnosti republice*,¹³² jak nás informuje titulní článek z *Jiskry*. Ze zápisu Státní bezpečnosti nevyznívá průběh Katolické akce až tak ideálně: „V největší akci, která se týkala lidové strany, v ustanovování KA se téměř všichni funkcionáři vymkli z řad NF. Část se vyslovovala přímo proti KA a část se vymlouvala různým způsobem. Referent KNV Tichý a několik členů ONV resignovali na své funkce. Sjezdu KA 10. července 1949 se účastnili Janda, který po návratu z ÚV KA vystoupil, a Ladislav Kadlec, který odmítl pracovat v KV KA.¹³³

3. 2. Obrozená ČSL v 50. letech

O rozvoji Československé strany lidové v 50. letech máme informace z krajských konferencí a hlavně z organizačních zpráv, které krajský výbor vypracovával zpětně za uplynulé dva roky pro ústředí ČSL, od roku 1955 každoročně. Zajímavé jsou zprávy orgánů národní bezpečnosti, v jejichž světle vidíme, že obrozená ČSL nepracovala vždy tak dokonale pro režim, jak vypovídají oficiální záznamy ze schůzí.

Vývoj obrozené Československé strany lidové v Jihlavském kraji po roce 1948 předznamenala slavnostní rezoluce, která byla sepsána na zasedání krajské manifestační konference lidové strany v Jihlavě 23. ledna 1949. V ní příslušníci strany slibují, že budou věrní obrozené Národní frontě

---

¹³¹ Srov.: POVOLNÝ, Josef: *Jihlavští katolíci žádají urychlenou dohodu církve se státem*. In: *Jiskra*, č. 27, 16. 7. 1949, s. 1.

¹³² *Všichni duchovní Jihlavského kraje složili slib věrnosti republice*. In: *Jiskra*, č. 5, 4. 2. 1950, s. 1.

¹³³ MZA Brno, fond NF–KV Jihlava G658, kart. 161, in. č. 30, s. 9.

a že budou vždy hájit lidově–demokratické státní zřízení a přijímají pětiletý plán na budování státu.¹³⁴

Pracovní plán KV ČSL v Jihlavském kraji na rok 1950 navazoval na plán z roku 1949. Budovatelská práce v celém kraji byla sledována na všech úsecích a okresní tajemníci na krajský sekretariát měsíčně hlásili svou činnost. Kontrolovalo se plnění pracovních závazků. Nejdůležitější částí budování byla propagace JZD. Začátkem roku byla vytvořena krajská komise žen ČSL, která měla dále vytvořit okresní komise. Důležité byly propagační a výchovné úkoly: školení, přednášky a slavnostní schůze svolaná KAV k oslavě narozenin J. V. Stalina. V roce 1950 bylo 16% členů ČSL ve Svazu Československo–sovětského přátelství (SČSP)¹³⁵. Po nové registraci měla ČSL 437 členů. V činnosti bylo šest OAV ČSL a to v Jihlavě, v Pacově, v Ledči nad Sázavou, ve Žďáře nad Sázavou, ve Velkém Meziříčí a v Třebíči.¹³⁶

V roce 1953¹³⁷ měla ČSL v Jihlavském kraji 513 členů. Podle sociálního rozvrstvení víc než polovina členů pracovala v zemědělství. V kraji fungovalo stále pouze šest okresních výborů ČSL. Organizační aktivita spočívala nejvíce na pořádání různých besed, školení a hlavně brigád. Socializace zemědělství v kraji probíhala pomalu, z celkového počtu 279 zemědělců v ČSL bylo organizováno v socialistickém sektoru pouze

---

¹³⁴ Srov.: MZA Brno, fond NF–KV Jihlava G658, kart. 34, in. č. 87, s. 9.

¹³⁵ Svaz československo–sovětského přátelství (SČSP) byl jednou z nejmasovějších organizací Národní fronty a členství v něm byla jedna z forem, jak mohl občan vyjádřit svoji loajalitu ke komunistickému režimu. Založen byl dne 22. února 1948 na I. manifestačním sjezdu SČSP a zanikl rozpadem SSSR. Úkolem svazu bylo rozšiřovat vědomosti o SSSR, popularizovat vědu, literaturu a kulturu Sovětského svazu v tehdejším Československu. Organizace pořádala besedy o knihách spisovatelů z bývalého SSSR, zájezdy do Sovětského svazu, kurzy ruštiny. Srov.: *Svaz československo–sovětského přátelství*. In: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/scsp.php>

¹³⁶ Srov.: MZA Brno, fond NF–KV Jihlava G658, kart. 35, in. č. 88, s. 293–297.

¹³⁷ Pro rok 1951, 1952 chybějí v archivech záznamy.

108 členů. Za rok 1953 tak přibylo do JZD pouze 16 členů. V Jihlavském kraji měla ČSL v národních výborech 154 členů. Úspěch měli lidovci v získávání svých členů do SČSP, v roce 1953 už bylo organizováno 35,6% z celkového počtu členů, což bylo více než celostranický průměr. Lidovci měli své zastoupení jak v KV SČSP, tak i v pěti OV SČSP.¹³⁸

V Organizační zprávě o činnosti krajské organizace ČSL v Jihlavě za rok 1955 je vidět, že lidovci se soustředili na zemědělský úsek: „...Naše spolupráce při upevňování JZD byla zaměřena do všech JZD, kde máme naše členy...“¹³⁹ Do JZD za rok získali pět členů. Zpráva dále informuje o plnění zemědělských dodávek a o zisku orné půdy. ČSL v roce 1955 pořádala velké množství brigád a přednášek. Politického školení se z kraje účastnilo 87% členů. Do SČSP přibylo 24 lidovců a ČSL zajišťovala a propagovala akce SČSP. Kritizována byla malá účast na schůzích KV ČSL a OV ČSL, přičemž docházka na tyto schůze byla vnímána jako minimální stranická povinnost. Po výměně členských průkazů, která byla skončena v červenci, bylo v kraji 495 členů.¹⁴⁰

Členská základna v Jihlavském kraji se za rok 1956 se snížila na počet registrovaných členů 481. V okrese Jihlava měla strana lidová 68 členů¹⁴¹. Z celkového počtu 253 registrovaných zemědělců ČSL je 38% v socialistickém sektoru. Nábor svých členů do JZD si ČSL stanovilo jako plán na následující roky. Už za dva roky, tedy v roce 1958, měla ČSL již ze svých členů v JZD 61,4%. Zbývalo přesvědčit 98 zemědělců ke vstupu do JZD. K tomu sloužila tzv. zimní kampaň, kdy se lidovci při návštěvách

---

¹³⁸ Srov.: A KDU–ČSL Praha, fond Krajský výbor ČSL, kart. 10, *Situační přehled rok 1953*.

¹³⁹ A KDU–ČSL Praha, fond Krajský výbor ČSL, kart. 10, *Situační přehled rok 1955*.

¹⁴⁰ Srov. Tamtéž.

¹⁴¹ Srov.: A KDU–ČSL Praha, fond Krajský výbor ČSL, kart. 10, *Zpráva o činnosti OV Jihlava 1956*.

a besedách snažili přimět další zemědělce ke vstupu do JZD.¹⁴² V SČSP bylo 306 příslušníků strany lidové. 336 členů bylo organizováno v ostatních složkách Národní fronty.¹⁴³

Situační zpráva za rok 1957 potom shrnuje, že od roku 1955 přišla členská základna ČSL o 55 členů. Co bylo příčinou tohoto úbytku dále nerozvádí, jen zdůrazňuje, že nábor nových členů jde velmi pomalu. Členská základna s počtem 481 členů byla rozdělena v šesti OV ČSL, osmi MV ČSL a 170 důvěrnických místech. Zastoupení ČSL v terénu se oproti předchozím rokům mírně zlepšilo. KV ČSL mělo 23 členů, průměrná účast na schůzích byla 16 členů. Členové KV ČSL zastávali veřejné funkce v KNV a ONV.¹⁴⁴ Podle zprávy Národní bezpečnosti za rok 1957 ČSL využívala svých legálních pozic k posilování náboženského cítění a vědomí mezi vesnickým obyvatelstvem a ke kritice režimu. To způsobovali bývalí funkcionáři lidové strany, kteří i přesto, že nebyli členy ČSL, byli stále se členy strany v kontaktu. Například tajemník KV ČSL Kadlec měl velmi blízko k Ing. Janáčkovi a Charvátovi. „...Rozbor současné situace v Obrozené straně lidové potvrzuje, že jde o promyšlenou snahu zneužívat jejího postavení, které má v rámci NF, k útokům na linii danou XI. sjezdem KSČ, živly z řad bývalých aktivních lidovců, kteří se snaží svého členství a funkcí v Obrozené lidové straně zneužívat k útokům proti státu...“¹⁴⁵

O rok později měla ČSL v Jihlavském kraji 483 členů, z tohoto počtu bylo 68% zemědělců. Dozvídáme se to ze zápisu pohovoru

---

¹⁴² Srov.: A KDU–ČSL Praha, fond Krajský výbor ČSL, kart. 10, *Zpráva krajské zemědělské komise 1958*.

¹⁴³ Srov.: A KDU–ČSL Praha, fond Krajský výbor ČSL, kart. 10, *Situační přehled rok 1956*.

¹⁴⁴ Srov.: A KDU–ČSL Praha, fond Krajský výbor ČSL, kart. 10, *Situační přehled rok 1957*.

¹⁴⁵ MZA Brno, fond NF–KV Jihlava G658, kart. 161, in. č. 30, s. 18–19.

s nekomunistickými stranami ze dne 14. května na KV NF v Jihlavě, ve kterém ČSL zastupoval krajský tajemník Ladislav Kadlec. K získávání nových členů do strany bylo lidovcům doporučeno KV NF, aby předložili seznamy těch lidí, které chtějí získat do strany, s tím, že KV NF se následně k seznamu vyjádří.¹⁴⁶ Podle zprávy StB dal krajský tajemník Ladislav Kadlec k získávání členů tento pokyn: „...Jsou nám dělány všemožné potíže s přijímáním členů do strany. Potřebujeme však nutně získat nové členy. Nepotřebujeme však takové, kteří by lezli komunistům do zadnice...“ Tento způsob výběru nových členů do ČSL byl na členských schůzích dále projednáván. Na schůzi OV a MNV ČSL 5. 11. 1958 prohlásil Zeman, člen ČSL: „Bratři, měli bychom uvažovat o získávání nových členů do strany. Půjde hlavně o ty, kteří už dříve v Lidové straně byli a chodí do kostela...“¹⁴⁷ Z těchto dvou pohledů vidíme, jak se lišilo oficiální stanovisko strany od toho neoficiálního. Je samozřejmé, že pokud chtěla mít ČSL ve své straně alespoň nějaký vliv a dále tak působit na společnost, nemohla mít za členy pouze takové osoby, které chtěla NF a které krajský tajemník jasně definoval.

Na schůzi předsednictva KV ČSL dne 12. února 1959 byly stanoveny úkoly pro celý následující rok. Hlavním úkolem, stejně jako v předchozích letech, bylo zaktivizovat co nejvíce členskou základnu a hlavně místní organizace.¹⁴⁸ Československá strana lidová měla k datu 1. ledna roku 1960 v KNV zastoupení 5 členů, v ONV potom 20 členů a ve všech NV celkem 102 členů.¹⁴⁹ Tento počet není zrovna nízký a poukazuje na to, že ČSL dokázala posílit své pozice v Národní frontě. Významná byla pomoc ČSL v kraji Jihlava

---

¹⁴⁶ Srov.: MZA Brno, fond NF–KV Jihlava G658, kart. 161, in. č. 22, s. 6.

¹⁴⁷ MZA Brno, fond NF–KV Jihlava G658, kart. 161, in. č. 30, s. 24.

¹⁴⁸ Srov.: A KDU–ČSL Praha, fond Krajský výbor ČSL, kart. 10, *Zápis ze schůze předsednictva KV ČSL 12. 2. 1959.*

¹⁴⁹ MZA Brno, fond NF–KV Jihlava G658, kart. 161, in. č. 145, s. 19–20.

v dokončení kolektivizace zemědělství v roce 1959. Lidovců bylo v socialistickém sektoru 93% z členské základny. K dokončení kolektivizace v kraji zbývalo získat osmnáct soukromých zemědělců–lidovců a dosáhnout přeměny myšlení venkovského člověka.¹⁵⁰ Na konci roku 1959 bylo už zapojení v kraji 95,4% z celkového počtu 492 členů ČSL. Z celkového počtu členů strany bylo v SČSP organizováno 73%.¹⁵¹

4. Procesy s lidovci v Jihlavském kraji

Ostrý nástup komunistické moci spočíval v potlačování tzv. kapitalistických živlů, rozsáhlé propagandistické kampani a postupném oklešťování politických svobod a občanských práv. Právní podporou byl zákon za dne 6. října 1948 č. 231/48 Na ochranu republiky. Podle tohoto zákona „...Směli komunisté vraždit, odsuzovat, znásilňovat, krást, defraudovat, podvádět, urážet, lhát ...“¹⁵², pokud to bylo v zájmu obrany republiky a šíření jejich politiky.¹⁵³

Tento „rudý teror“ vyvolal samozřejmě nesouhlas u demokraticky smýšlejících občanů. Velkou část z nich potom tvořili bývalí členové ČSL. Protikomunistický odboj začal rozšiřováním ilegálních tiskovin, nejčastěji různých letáků s protikomunistickými hesly. Začaly vznikat odbojové skupiny, které shromažďovaly i zbraně. Přesné záznamy o počtu odbojových skupin a o jejich činnosti nemáme, protože informace, které zveřejňovali komunisté, byly záměrně zveličovány.¹⁵⁴

---

¹⁵⁰ Srov.: MZA Brno, fond NF–KV Jihlava G658, kart. 161, in. č. 145, s. 177–178.

¹⁵¹ Srov.: MZA Brno, fond NF–KV Jihlava G658, kart. 16, in. č. 24, s. 69.

¹⁵² RADOSTA, Petr: *Protikomunistický odboj*. Praha 1993, s. 34.

¹⁵³ Srov.: Tamtéž.

¹⁵⁴ Srov.: PISKOVÁ, Renata: *Výstražné procesy*. In: JAKUBÍČKOVÁ, Alena (ed.): *Komunismus na Vysočině*, Jihlava 2001, s. 10.

Nově nastoupivší režim potřeboval zastrašit aktivní odpůrce režimu a celou demokraticky smýšlející společnost. Právě k tomu mu sloužily výstražné politické procesy. Mezi lety 1948–1953 probíhala hlavní a nejtvrdší vlna upevňování komunistického režimu tímto způsobem. První výstražné procesy se týkaly rozšiřovatelů letáků a tiskovin.¹⁵⁵

Na celém území republiky docházelo k nespravedlivému obviňování, zatýkání a k následným procesům. Výjimkou nebyl ani Jihlavský kraj. Z mnoha případů perzekucí a politických procesů jsou dva veřejně známy a to hlavně díky komunistické propagandě. Prvním je tzv. „číhošťský zázrak“¹⁵⁶, který je spojen s perzekucí katolické církve. Druhým potom je tzv. „akce Babice“¹⁵⁷, která byla vedena proti církvi a vesnickým boháčům. K největším nepřátelům nového socialistického zřízení republiky patřila katolická církev, soukromí zemědělci, podnikatelé a bývalí činovníci nekomunistických stran. Třetím největším politickým procesem na území kraje, který už není tolik známý, je tak proces se skupinou Veselý, Rod a Tuček, tedy s bývalými členy lidové strany.

Tímto exemplárním procesem boj komunistické moci proti všem, kteří se provinili proti režimu v Jihlavském kraji, nepřestal. Následovala další odhalení smyšlených skupin, kterým byla prokazována spolupráce se skupinou Karla Veselého. Odehrály se další dva procesy, které na případ

---

¹⁵⁵ Srov.: PISKOVÁ, Renata: *Výstražné procesy*. In: JAKUBÍČKOVÁ, Alena (ed.): *Komunismus na Vysočině, Jihlava 2001*, s. 10.

¹⁵⁶ O Tzv. Číhošťském zázraku vyšlo v posledních letech publikací: ČELOVSKÝ, Bořivoj: *Strana světlí prostředky. Martyrium faráře Josefa Toufara*. Šenov u Ostravy: Tilia, 2001.; DRAŠNER, František: *Číhošťský zázrak. Zpráva o P. Josefu Toufarovi*. Praha: Libri, 2002.; KALOUS, Jan: *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950. Zákulisí případu Číhošť*. Praha: ÚDV, 2001.; Nejnovější je potom monografie, která vyšla v minulém roce: DOLEŽAL, Miloš: *Jako bychom dnes zemřít měli*. Pelhřimov: Nová tiskárna, 2012.

¹⁵⁷ Bližší informace o celém případě: RÁZEK, Adolf: *StB + justice – nástroje třídního boje v akci Babice*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2002.; ZEJDA, Radovan: *Babice*. Třebíč: Akcent, 2001.; JANOUŠEK, Pavel: *Případ Babice*. Třebíč: Arca JiMfa, 2001.

„Veselý, Rod a Tuček“ navazovaly. První proces byl se skupinou shromážděnou kolem Františka Hechta, jejíž označení bylo „František Hecht a spol.“ Proces se konal v Jihlavě ve dnech 14.–18. února 1950 a týkal se 26 osob. Druhý proces, který byl označován jako „František Hašek a spol.“ probíhal 26.–29. září. Vyměřené tresty v obou procesech už nebyly tak markantní.¹⁵⁸

4. 1 Skupina Veselý, Rod a Tuček

Ve dnech 7.–11. února 1950 v Jihlavě probíhalo soudní přelíčení s protistátní skupinou, která byla obžalována podle zákona č. 231/48.¹⁵⁹

Skupina třiadvaceti mužů¹⁶⁰ byla obviněna z vytvoření protistátní skupiny, případně ze spolčení se s touto skupinou. Za zakladatele protistátní skupiny byl považován Karel Veselý¹⁶¹ a za jeho spoluorganizátory Jan Tuček¹⁶² a František Rod¹⁶³.¹⁶⁴

Proces se velice hodil komunistické straně v Jihlavském kraji hlavně tím, že ze třiadvaceti obžalovaných bylo sedm lidovců, jak vypovídá šetření ze dne 3. 8. 1949, ve kterém se kromě jmen obžalovaných a jejich protistátní činnosti dozvídáme i důležité informace o politickém podtextu celého procesu: „...Po politické stránce likvidace skupiny Veselého při řádném využití prospěje hlavně jihlavskému okresu, v němž, zejména na

---

¹⁵⁸ Srov.: PISKOVÁ, Renata: *Výstražné procesy*. In: JAKUBÍČKOVÁ, Alena: *Komunismus na Vysočině*, Jihlava 2001, s. 13.

¹⁵⁹ Srov.: PISKOVÁ, Renata: *Výstražné procesy*. In: JAKUBÍČKOVÁ, Alena (ed.): *Komunismus na Vysočině*, Jihlava 2001, s. 11.

¹⁶⁰ Karel Veselý, Jan Tuček, František Rod, Vavřinec Schwartz, Vlastimil Kučera, Josef Kočí, Karel Čumpl, Josef Lichtenbergr, Oldřich Korbol, Jiří Med, Jaroslav Dvořák, Josef Zbránek, František Heřman, Alois Krčál, Mudr. Jiří Motýl, Jan Novotný, Vladimír Křivánek, Zdeněk Falkenauer, Jan Dočekal, Alois Přebyl.

¹⁶¹ Viz. obr. č. 3 – Karel Veselý.

¹⁶² Viz. obr. č. 4 – Jan Tuček.

¹⁶³ Viz. obr. č. 5. – František Rod.

¹⁶⁴ Srov.: Archiv bezpečnostních složek Praha (ABS), fond Vyšetřovací spisy Brno, kart. V1416 – BR, Skupinový vyšetřovací podvazek 1, Veselý Karel a spol., *Jménem republiky!* Or Ila 563/49, s. 24.

zemědělském venkově, měli lidovci značné pozice a mají je dosud... Samotná Jihlava jako krajské město potřebuje otrást lidoveckými posicemi, které jsou zejména v řadách živnostníků a soukromých podnikatelů, kteří sice po únoru vstoupili do strany z existenčních důvodů, ale nijak svůj poměr ke straně nezměnili... Lidovci, kteří jsou do této akce zapojeni, byli vychováni svými velkými vzory, jako bývalým poslancem lidové strany ing. Aloisem Janáčkem...¹⁶⁵ Je tedy jasné, že proces sloužil ke snížení popularity lidovců.

Obžalovaní byli různé politické příslušnosti. Sedm z nich bylo bývalými členy lidové strany: Karel Veselý, František Rod, Josef Kočí, Jiří Med, Jaroslav Dvořák, MUDr. Jiří Motýl a Jan Novotný. Osm obžalovaných bylo členy Komunistické strany, jeden z Československé strany národně socialistické a zbylí obžalovaní nebyli členy žádné strany. Různorodá byla i jejich zaměstnání, nejednalo se pouze o soukromé podnikatele, ale i o dva středoškolské profesory, zemědělce, obvodního lékaře, akademického sochaře i o několik dělníků.¹⁶⁶ Mohli bychom říci, že spektrum obviněných a následně odsouzených tak mohlo působit jako odstrašující případ pro každou vrstvu tehdejší společnosti. Jak pro vrstvu soukromých podnikatelů, inteligence a umělců, tak i pro dělníky a zemědělce, kteří by byli proti komunistické politice.

Obvinění, kterým obžalovaní čelili, byla různého charakteru. Nejzávažnější bylo obvinění z přípravy vražd komunistických funkcionářů. Tři z nejvýkonnějších funkcionářů komunistické strany, předseda ONV Dobrovolný, tajemník KAV NF Antonín Beneš a krajský funkcionář Švarc, měli být zabiti vskutku kuriózními metodami. Návrh Jana Tučka na způsob

---

¹⁶⁵ ABS Praha, fond Vyšetřovací spisy Brno, kart. V1416 – BR, Operativní materiál 1, Veselý Karel a spol., *Šetření*, s. 12.

¹⁶⁶ Srov. Tamtéž. s. 27–30.

vraždy Dobrovolného byl „osolit“ mu chleba při svačině na ONV jedem nebo případně požádat některou z ošetřovatelek v Jihlavské nemocnici, aby mu podala jed místo léku. Jed potom měli obstarat dva učitelé gymnázia z chemických laboratoří, jmenovitě Vlastimil Kučera a Josef Kočí, ale protože byla po jedu shánka, tento pokus otravy jim nevyšel. Při zadržení však jed u sebe měli, ten už ze školních zásob nebyl. V záznamu z hlavního líčení se obžalovaní obhajovali tím, že tento jed byl určen členům organizace v případě zatčení. Soud ale tuto obhajobu pokládal za smluvenou. Dobrovolného potom plánovali ubít železnou tyčí, ten se ale šťastnou náhodou vracel domů s přáteli, takže jim vražda také nevyšla.¹⁶⁷

Dalším z absurdních obvinění byl obžalován Josef Lichtenberg, který chtěl vyhodit do povětří dělnický dům v Jihlavě, kde byl krajský sekretariát KSČ. K akci podle vyšetřovatelů nedošlo, protože ji nepovolil vedoucí skupin Karel Veselý.¹⁶⁸

Dalším z připravovaných činů, ze kterých byl obviněn Jan Tuček a Karel Veselý, se týkal útěku Dr. Prokeše z Tábora nucených prací (TNP). K realizaci tohoto činu nedošlo, protože Dr. Prokeš, bývalý představitel ČSL v Jihlavě, neměl o útěk zájem.¹⁶⁹

„Je jisté, že každé založení podobné skupiny je první starostí západní agentů.“¹⁷⁰ Jak připomíná článek z týdeníků *Jiskra*, další obvinění, kterému museli obžalovaní čelit, bylo jejich napojení na nebezpečný kapitalistický západ. Zajímavý je náčrt působení ilegálních skupin v Jihlavském kraji

---

¹⁶⁷ Srov.: ABS Praha, fond Vyšetřovací spisy Brno, kart. V1416 – BR, Operativní materiál 3, Veselý Karel a spol., *Druhý záznam z výslechu*, s. 30–33.

¹⁶⁸ Srov.: ABS Praha, fond Brno, kart. V1416 – BR, Skupinový vyšetřovací podvazek 1, Veselý Karel a spol., *Jménem republiky!* Or IIa 563/49, s. 40.

¹⁶⁹ Srov. Tamtéž, s. 37.

¹⁷⁰ *Spravedlivý rozsudek nad zrádci pracujícího lidu vyneseno*. In: *Jiskra*, č. 7, 18. 2. 1950, s.5.

a způsob jejich zapojení, podle kterého je na vrcholu rozsáhlé organizace USA.¹⁷¹ Napojení spočívalo v požadavku svobodných voleb zaštitěných OSN, který měl být podpořen podpisovou akcí na velvyslanectví USA. Všichni členové skupiny měli příslibit spolupráci Jaroslavu Zápotočnému, který byl hlavním organizátorem podpisové akce a byl odsouzen v procesu František Hašek a spol.¹⁷²

Posledním obviněním potom bylo šíření letáků, které svým obsahem měly podvracet komunistický režim. V souvislosti s letákovými akcemi byl souzen hlavně MUDr. Jiří Motýl. Jeho zatýkácí protokol je plný výrazů, o jejichž pravdivosti musí pochybovat snad každý. Ve spisech se dochovaly i petice se 122 podpisy. Lidé, kteří osobně znali doktora Motýla, v nich ujišťují soud o jeho nevině a věří, že jeho zatčení je pouhým omylem.¹⁷³

Z rozsudku Or IIa 563/49¹⁷⁴ se dozvídáme důvod odsouzení a výši trestů. Všichni obžalovaní, až na Aloise Příbyla, spáchali zločin velezrady. Karel Veselý, Jan Tuček, František Rod, Vavřinec Schwarz, Ladislav Bulant, Karel Čumpl a František Heřman byli obviněni ze zločinu vyzvědačství. Zakladatelská trojka dále za zločin spoluviny na zločinu vraždy, přičemž Jan Tuček byl obviněn z navádění k vraždě. Jaroslav Šlezinger, Vlastimil Kučera a Josef Kočí potom byli spoluviníci nedokonané vraždy. Karel Veselý a Alois Med byli obviněni za přečin nedovoleného ozbrojování. Alois Příbyl, který

---

¹⁷¹ Viz. obr. č. 7 – Plánek realizace skupiny Veselý a spol.

¹⁷² Srov.: ABS Praha, fond Vyšetřovací spisy Brno, kart. V1416 – BR, Operativní materiál 1, Veselý Karel a spol., *Šetření*, s. 60.

¹⁷³ Srov.: JIRÁKOVÁ, Lenka: *Politické procesy 50. let – skupina „Veselý, Rod a Tuček“*. In: Zpravodaj historického klubu, č. 1–2, 2008, s. 53.

¹⁷⁴ Viz. obr. č. 8 – Rozsudek s ilegální skupinou Karel Veselý a spol.

jediný nebyl obviněn z velezrady, byl vinen zločinem sdružování se proti státu.¹⁷⁵

Na konci přelíčení byly vyneseny kruté rozsudky. Trest smrti pro Karla Veselého, Jana Tučka a Františka Roda, trest doživotního žaláře pro Vavřince Schwarze a Stanislava Bártu. U dalších odsouzených se jednalo o tresty odnětí svobody od 4 do 25 let. Výše vyměřených trestů byla nepřiměřená. Mnozí z odsouzených chápali svoji činnost jako součást předvolební kampaně: „...Letáky se rozšiřovaly i před volební kampaní v roce 1946. A v těch letácích se vlastně hovořila pravda v tom smyslu, že komunisté ničí staré osvědčené struktury, nejen prosperující podniky, ale i lidi, kteří mají odlišné názory...“¹⁷⁶

Proces byl určen Jihlavské veřejnosti a měl ukázat, jak se stání moc vypořádá s každým odporem. Zprávy o průběhu procesu přinášel komunistický týdeník *Jiskra*.¹⁷⁷ Články byly psány v duchu veřejné obžaloby a nešetřily ostrými výrazy proti obžalovaným: „ ... Soukromý podnikatelé z Jihlavy se dali do služeb zahraniční reakce jen z důvodů sobeckých a majetkových ... Nešťítily se ani krvavých vražd, aby se mstili pracujícímu lidu za to, že se osvobodil z kapitalistických pout...V případě udání některého člena skupiny měli být všichni příslušníci rodiny konfidenta vyvraždění ...“¹⁷⁸

Poslední článek *Spravedlivý rozsudek nad zrádci pracujícího lidu vyneseno* informující o konci procesu zabírá celou stranu novin. Z článku se dozvídáme

---

¹⁷⁵ Srov.: ABS Praha, fond Vyšetřovací spisy Brno, kart. V1416 – BR, Skupinový vyšetřovací podvazek 1, Veselý Karel a spol., *Jménem republiky!* Or Ila 563/49, s. 26–27.

¹⁷⁶ Srov.: PISKOVÁ, Renata: *Výstražné procesy*. In: JAKUBÍČKOVÁ, Alena (ed.): *Komunismus na Vysočině, Jihlava 2001*, s.13.

¹⁷⁷ *Zvýšit bdělost a ostrážitost v řadách pracujícího lidu. V Jihlavě byl zahájen proces s 23 členy protistátní skupiny*. In: *Jiskra*, č. 6, 11. 2. 1950, s. 2.; *Spravedlivý rozsudek nad zrádci pracujícího lidu vyneseno*. In: *Jiskra*, č. 7, 18. 2. 1950, s. 5.; *Mládež si rozvracet nedáme!* In: *Jiskra*, č. 8, 25. 2. 1950, s. 3.

¹⁷⁸ *Zvýšit bdělost a ostrážitost v řadách pracujícího lidu. V Jihlavě byl zahájen proces s 23 členy protistátní skupiny*. In: *Jiskra*, č. 6, 11. 2. 1950, s. 2.

o průběhu procesu a o výši trestu pro obžalované. Žádný článek už ale dále neinformuje o výkonu trestu smrti, můžeme tedy snad říct, že se krajské vedení KSČ bálo reakce veřejnosti a možnosti, že by odsouzení mohli být vnímáni jako mučedníci.

5. Stručné biogramy nejvýznamnějších funkcionářů v Jihlavském kraji

Charvát Cyril – narodil se 30. června 1906 ve Velkém Meziříčí. Pracoval v měšťanské škole ve Velkém Meziříčí jako učitel. Už od mládí se angažoval v ČSL, ve 30. letech se stal jednatelem místní organizace ve Velkém Meziříčí. Po rozpuštění strany v roce 1938 zastával funkci okresního předsedy Národního souručenství. Roku 1941 byl zatčen gestapem a tři měsíce potom byl vězněn v Jihlavě. Po propuštění se znovu zapojil do odboje. Po osvobození vykonával úřad prvního místopředsedy ONV v Jihlavě, byl předsedou MO ve Velkém Meziříčí a členem krajské lidové rady v Jihlavě. V letech 1945–1946 byl poslancem PNS a 1946–1948 poslancem ÚNS. V únoru 1948 se neucházel o členství v „obrozené“ straně lidové, ale ani nerezignoval. Udržoval přátelské styky s mnoha vyloučenými poslanci. Na jaře 1948 se zapojil do neformální skupiny poslanců Modrý štít, která shromažďovala informace a napomáhala k úniku do zahraničí ohroženým lidem. V lednu 1949 byl zatčen. V procesu se skupinou poslanců byl Státním soudem v Brně v listopadu 1949 odsouzen na doživotí. Propuštěn byl na amnestii v roce 1960. Režim těžce postihl i jeho rodinu, která byla násilně vystěhována z Velkého Meziříčí do osady Bobrava, kde jeho manželka s dvěma dcerami žila v otřesných podmínkách. Po návratu z vězení se musel

zotavovat z úplného fyzického i psychického vyčerpání. Z politických důvodů už nemohl zastávat povolání učitele, nastoupil proto jako dělník v Okresním stavebním podniku ve Žďáře nad Sázavou. Zapojoval se do veřejného kulturního života. Na Jaře 1968 v rozhovoru pro *Lidovou demokracii* podpořil demokratizaci ve straně a společnosti, odmítal možnost se nějak více angažovat. Zemřel 24. října 1974 ve Velkém Meziříčí.¹⁷⁹

Ing. Janáček Alois – narodil se 22. srpna 1900 v Jihlavě. Vystudoval stavební inženýrství na ČVUT. Před válkou pracoval jako inženýr na městském stavebním úřadu. Po okupaci byl vězněn gestapem, po propuštění byl od roku 1939 až do roku 1945 zaměstnán jako stavební referent na městském úřadě v Jihlavě. Už od mládí se aktivně účastnil veřejného života. Předsedal Ústředí katolického studentstva v Praze a redigoval studentský časopis *Jitro*. Od roku 1945–1948 byl členem MNV v Jihlavě, ve stejné době předsedal i KV ČSL. Po válce byl dva roky poslancem PNS. Od roku 1946 do roku 1948 byl poslancem ÚNS. Po únoru 1948 byl vyloučen z ČSL, propuštěn ze zaměstnání a zbaven volebního práva. Pracoval potom jako pomocník na stavbě. Po té, co byla zatčena jeho žena Marie a syn Jan, byl 6. ledna 1949 zatčen také on. Proces s ním a jeho kolegy začal až koncem října, rozsudek doživotí za údajnou velezradu byl vynesen 2. listopadu 1949. Byl vězněn v Plzni na Borech a v Praze na Pankráci. 10. května 1960 byl propuštěn na amnestii, 12. června 1961 byl však znovu zatčen. Obviněn byl ze spoluplánování založení ilegální křesťanskodemokratické strany. Za tento zločin byl odsouzen na pět let vězení. 19. června 1964 byl následkem

---

¹⁷⁹ Srov.: PEHR, Michal a kol.: *Cestami křesťanské politiky*. Praha 2007, s. 102.

dlouhého věznění stížen mrtvicí a v prosinci 1964 propuštěn ze zdravotních důvodů. O tři roky později, 2. ledna 1967, zemřel v Jihlavě zcela vyčerpán.¹⁸⁰

Kadlec Ladislav – narodil se 24. listopadu 1906 v Jihlavě. Vystudoval obchodní akademii s maturitou, původním povoláním byl bankovní úředník. Byl ženatý s Janou Vonešovou, bezdětný. Od roku 1926 byl činný v Československé straně lidové. Předsedou KAV NF byl zvolen v roce 1949, 1950, 1952 a 1953.¹⁸¹

JUDr. Kučera Vladimír – narodil se 14. května 1905 v Brně. Vystudoval práva na právnické fakultě MU v Brně. Po studiích si otevřel advokátní kancelář ve Znojmě, kterou na podzim 1938 přestěhoval do Jihlavy. V politice se začal angažovat až po válce. První významnou funkcí, kterou zastával, bylo předsednictví KAV ČSL v Jihlavě. Do roku 1968 předsedal jihlavskému MO ČSL. Mezi lety 1948–1954 byl poslancem Národního shromáždění. Zemřel 6. října 1985 v Jihlavě.¹⁸²

---

¹⁸⁰ Srov.: Tamtéž, s. 110.

¹⁸¹ Srov.: MZA Brno, fond NF–KV Jihlava G658, kart. 161, in. č. 292, s. 20–24.

¹⁸² Srov.: PEHR, Michal a kol.: *Cestami křesťanské politiky*. Praha 2007, s. 149.

Závěr

Cílem práce bylo popsání činnosti Československé strany lidové v Jihlavském kraji mezi lety 1948–1960. Několik kapitol jsem věnovala i působení strany před rokem 1948, vidíme na nich, že vliv lidové strany byl mnohokrát větší, ačkoli už komunisté po válce nabírali na své politické moci. Příčinou rychlého růstu komunistické moci bylo, že nekomunistické strany si byly vědomy zásluh, které KSČ měla na osvobození, a začaly jí ustupovat. Hlavně v personálních otázkách a tak komunisté získávali čím dál více míst v Národních výborech. Když chtěly nekomunistické strany znovu rovnoměrné zastoupení, narážely už na záporný postoj KSČ.

Únorové události roku 1948 měly v tisku dostatečně dlouhou předeihu, která v různých útočných člancích jak v lidoveckém tisku, tak v tisku komunistickém, poukazovala na to, že musí dojít k nějakému řešení politické situace. Pokud bychom chtěli porovnávat články v periodických obou stran, dojedeme k závěru, že lidovecký tisk používal kritiku velice inteligentní, neurážel komunistickou stranu hrubými slovy a některé citáty z článků se nám zdají až nadčasové. To se ovšem o člancích v komunistickém tisku říci nedá.

O průběhu únorových událostí roku 1948 v Jihlavském kraji nemáme mnoho informací. Chybí nám hlavně neoficiální informace o tom, co se dělo s lidovou stranou po zavření místních organizací a sekretariátu. Z oficiálních záznamů ale víme, že průběh se nějak nelišil od zbytku republiky, což dokazuje dokonale naplánovaný scénář převratu KSČ.

Padesátá léta minulého století se nesla v duchu upevňování komunistické moci. Politické procesy, tzv. výstražné procesy, které probíhaly v Jihlavském kraji s bývalými lidovci, měly jasný cíl zastrašit reakční obyvatelstvo a ukázat, jakou moc má nově nastoupivší politický režim. Všechny důvody obžaloby jsou v našem demokratickém pohledu nesmyslné a myšlenka, že za pouhé rozšiřování letáků a údajné plánování vraždy přišli o život tři lidé, je pro nás nepředstavitelná. Víme, že vykonstruované politické procesy se děly po celé Československé republice, ale přece jenom nás vždy osloví více konkrétní případ, než počty odsouzených.

Jihlavská krajská organizace Československé strany lidové v Jihlavském kraji měla sice pevnou tradici, ale její vliv na dění v kraji po roce 1948 nebyl moc významný, pokud srovnáme působení ČSL na střední Moravě s Jihlavským krajem. Srovnání je nejjednodušší provést na počtu členů ČSL. Kraj Olomoucký měl ke konci roku 1953 3978 členů¹⁸³ a Jihlavský kraj pouhých 523. Pokud porovnáme to, jak si krajské organizace vedly vzhledem ke své členské základně před rokem 1948, zjistíme, že v ČSL na střední Moravě zůstalo 7% z celkového počtu a v Jihlavském kraji pouhé 1% členů.

Vývoj členské základny v kraji Jihlava se do roku 1960 nezlepšil, ba naopak, klesl na 492 členů. Co vedlo k úbytku členů ve straně po roce 1948 ČSL, je jasné. Pokud někdo nesouhlasil s politikou KSČ, mohl vystoupit dobrovolně, když však měl tendenci působit a vyjadřovat se reakčně, byl ze strany tzv. vyakčněn během poúnorových čistek. Dalším důvodem bylo ale

---

¹⁸³ Srov.: KONEČNÝ, Karel: *Československá strana lidová na střední Moravě 1948–1960*. Olomouc 2005, s. 97.

i přestoupení členů z Československé strany lidové do strany komunistické. Zájemců o vstup do ČSL po roce 1948 v Jihlavském kraji bylo málo, způsobeno to bylo zastrašovací politikou KSČ, tedy politickými procesy s lidovci a nesouhlasem s církevní politikou KSČ. Pokud dále vezmeme v úvahu, že člen obrozené ČSL byl stejně komunistickou vládou perzekuován a že politika obrozené ČSL byla diktována NF, tak vstoupení do strany nebylo výhodné. Pokud už měl někdo zájem o vstup do ČSL, jeho přijetí šlo velmi pomalu, důvodem bylo kádrové prověřování všech zájemců.

Hlavním úkolem obrozené ČSL v Jihlavském kraji bylo napomáhat kolektivizaci zemědělství. Od roku 1953, kdy z celkového počtu zemědělců v lidové straně bylo v JZD pouhých 16 členů, dosáhla Československá strana lidová do roku 1960 velice uspokojujivého výsledku. V Jihlavském kraji v roce 1956 bylo v JZD 34,6% z lidovců–zemědělců, v roce 1957 bylo docíleno už 57%, o rok později 75% a na konci roku 1959 bylo v socialistickém sektoru organizováno 95,4% z celkového počtu členů. Úkolem ČSL bylo získávání bezpartijních zemědělců do JZD, celkem jich za celé období strana lidová získala 120. Velký podíl na rozhodování měla školení, krajské zemědělské aktivity a různé akce zemědělského charakteru. V Jihlavském kraji fungovala krajská zemědělská komise.¹⁸⁴

V dnešní době jsme zvyklí soudit chování a jednání druhých lidí. V pozici historika bychom se však měli subjektivnímu hodnocení a popisování událostí vyvarovat. Zvláště pokud objektem naší práce jsou moderní dějiny. Nutno podotknout, že zachovat si objektivní přístup není

---

¹⁸⁴ Srov.: A ČSL, fond Historie strany, kart. 40, *Příspěvek k novodobé historii ČSL*, s. 3.

vždy jednoduché. Zvláště v prizmatu současné politické situace se může stát, že při čtení archivních materiálů o politických procesech z padesátých let minulého století v Jihlavském kraji budete sledovat výsledky krajských voleb 2012 a zjistíte, že v Kraji vysočina získala KSČM 19,57% hlasů a KDU–ČSL 12,33%. Nemůžeme tuto situaci jako historikové soudit, jen můžeme podotknout, že lidstvo se z historie neumí moc poučit.

Seznam pramenů a literatury

a) Prameny

Archivní prameny

Archiv bezpečnostních složek v Praze

fond:

- Vyšetřovací spisy, kart. V1416 – BR.

Archiv Křesťanské a demokratické unie–Československé strany lidové v Praze

fond:

- Historie strany, kart. 40.
- Krajský výbor ČSL, kart. 10.
- Jihlava 50. léta, kart. 10/27.
- Okresní konference, kart. 11/13.
- Volby, kart. 17.

Moravský zemský archiv Brno

fond:

- Národní fronta – krajský výbor Jihlava G658, kart. 16, 33–35, 161.

Státní okresní archiv Jihlava

fond:

- Národní fronta – městský výbor Jihlava, kart. 1.
- Národní fronta – okresní výbor Jihlava, kart. 19.
- Národní fronta – místní výbor národní fronty v okrese Jihlava, kart. 9.
- Okresní úřad – Okresní národní výbor Jihlava, kart. 19.
- Archiv města Jihlava, Úřední knihy 1849–1949.

Periodika

Důvěrník

Jiskra

Lidová demokracie

Lidové hlasy

b) Literatura

BAJER, Pavel: *Únor na Jihlavsku*. Brno, FF MU 2010. (nepublikovaná magisterská diplomová práce)

DANĚK, Břetislav: *Československá strana lidová–její krize a obroda*. Praha, Vyšehrad 1990, 140 s.

DOČKAL, Vít: *Vratký vzlet Fénixe*. Brno, Masarykova univerzita 2004, 79 s.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan: *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*. Praha, Lidové noviny 2005, 568 s.

JELÍNEK, Jiří: *Jihlava socialistická*. In: PISKOVÁ, Renata a kol.: *Jihlava*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2009, s. 627– 673.

JIRÁKOVÁ, Lenka: *Politické procesy 50. let – skupina „Veselý, Rod a Tuček“*. In: *Zpravodaj historického klubu*, č. 1–2, 2008, s. 47–73.

KAPLAN, Karel: *Kronika komunistického Československa. Doba tání*. Brno, Barister a principal 2005, 380 s.

KAPLAN, Karel: *Pět kapitol o únoru*. Brno, Doplněk 1997, 557 s.

KAPLAN, Karel: *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953*. Brno, Doplněk 1993, 440 s.

KONEČNÝ, Karel: *Československá strana lidová na střední Moravě 1948–1960*. Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci 2005, 117 s.

MALÍŘ, Jiří–MAREK, Pavel a kol.: *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004*. Brno, Doplněk 2005, 1826 s.

MAREK, Pavel a kol.: *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861–1998*. Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci 2000, 403 s.

PAVLÍČEK, Václav: *Politické strany po únoru*. Praha, Svobodné slovo 1966, 322 s.

PLOJHAR, Josef: *Vítězný únor a Československá strana lidová*. Praha, Lidová demokracie 1958, 100 s.

PEHR, Michal a kol.: *Cestami Křesťanské politiky*. Praha, Akropolis 2007, 376 s.

PEHR, Michal: *Zápas o nové Československo 1939–1946*. Praha, Lidové noviny 2011, 238 s.

PISKOVÁ, Renata: *Výstražné procesy*. In: JAKUBÍČKOVÁ, Alena: *Komunismus na Vysočině*. Jihlava, Parolaart 2001, s. 10–31.

RADOSTA, Petr: *Protikomunistický odboj*. Praha, Eden 1993, 156 s.

Internetové zdroje

Svaz československo–sovětského přátelství.

In: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/scsp.php> [cit. 3. 8. 2013].

Seznam zkratek

- ABS Archiv bezpečnostních složek
- AV ČSL Akční výbor Československé strany lidové
- ČSL Československá strana lidová
- ČSNS Československá strana národně socialistická
- JZD Jednotné zemědělské družstvo
- KA Katolická akce
- KAV ČSL Krajský akční výbor
- KNV Krajský národní výbor
- KSČ Komunistická strana Československá
- KV KA Krajský výbor Katolické akce
- KV Krajský výbor
- MNV Místní národní výbor
- MO Místní organizace
- MZA Moravský zemský archiv
- NF Národní fronta
- NS Národní socialisté
- OAV ČSL Okresní akční výbory
- OAV Okresní akční výbor
- ONV Okresní národní výbor
- POV Představenstvo okresního národního výboru
- PÚV představenstvo ústředního výboru
- SČSP Svaz Československo–sovětského přátelství
- SD Sociální demokracie

SNB Sbor národní bezpečnosti

SOKA Státní okresní archiv

StB Státní bezpečnost

ÚAV NF Ústřední akční výbor Národní fronty

ÚAV Ústřední akční výbor

ÚNS Ústavodárné národní shromáždění

ÚV KA Ústřední výbor Katolické akce

ÚV KSČ Ústřední výbor Komunistické strany Československé

ZNV Zemský národní výbor

Obrazová příloha

Obr. č. 1 – Titulní strana *Lidových hlasů*¹⁸⁵

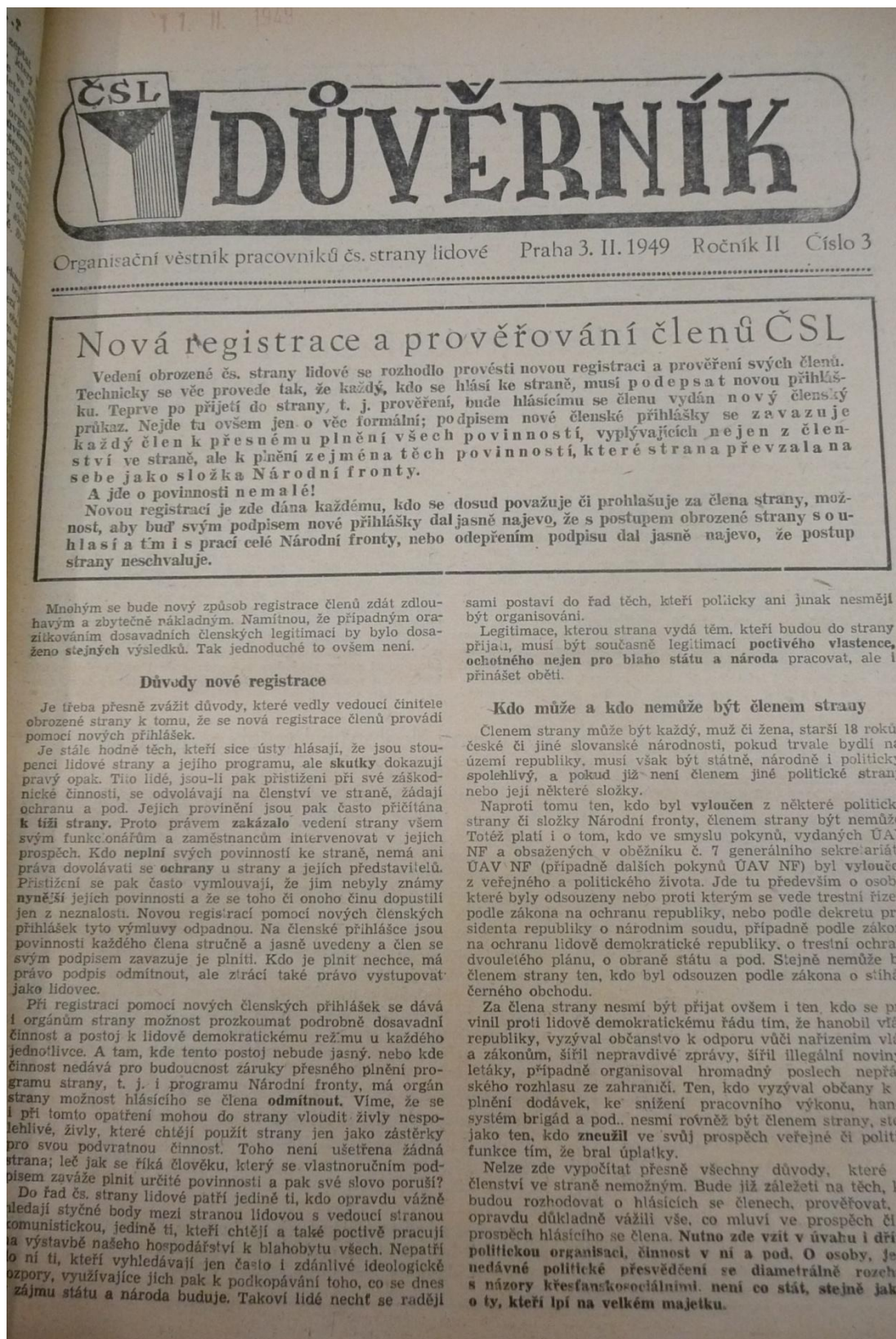
Obr. č. 2 – Titulní strana *Jiskry*¹⁸⁶

¹⁸⁵ Máš—li křivou hubu. In: *Lidové hlasy*, č. 4, 30. 1. 1948.

¹⁸⁶ Jihlavský kraj 94,51% pro jednotnou kandidátku. In: *Jiskra*, č. 23, 6. 6. 1948.

¹⁸⁷ Nová registrace a prověřování členů. In: *Důvěrník*, č. 2, 20. 1. 1949, s.1.

Obr. č. 4 – Karel Veselý¹⁸⁸

Obr. č. 5 – Jan Tuček¹⁸⁹

¹⁸⁸ ABS Praha, fond Vyšetřovací spisy Brno, kart. V1416 – BR, Skupinový vyšetřovací podvazek 1, Veselý Karel a spol., s. 139.

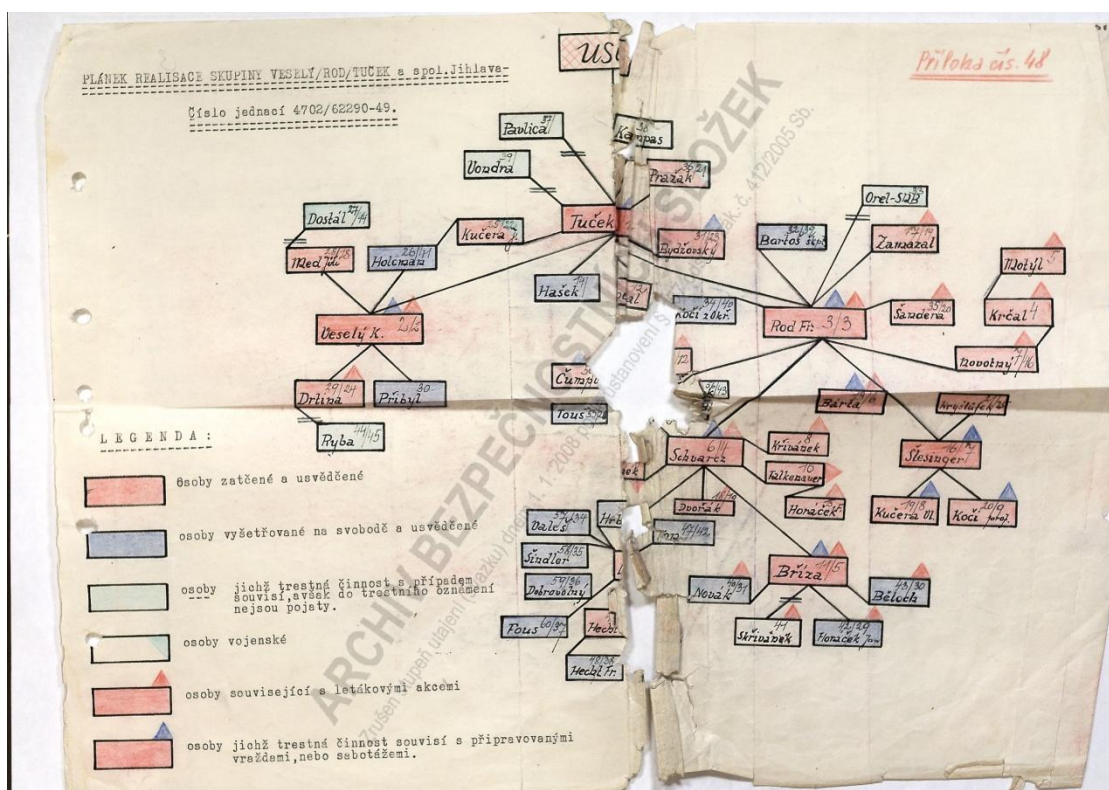
¹⁸⁹ Tamtéž, s. 183.

Obr. č. 6 – František Rod¹⁹⁰

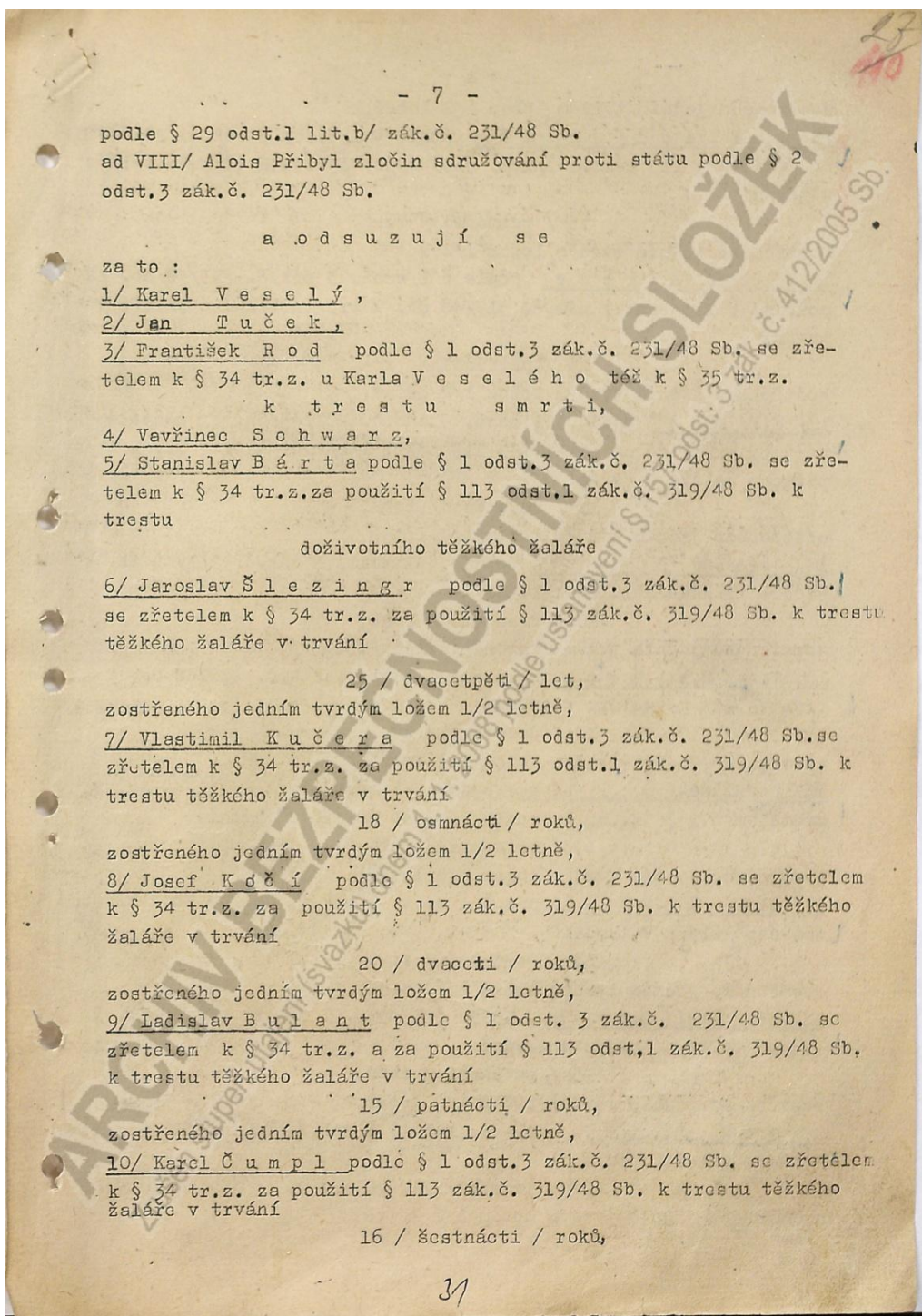

Obr. č. 7 – Plánek realizace skupiny Veselý a spol.¹⁹¹

¹⁹⁰ ABS Praha, fond Vyšetřovací spisy Brno, kart. V1416 – BR, Skupinový vyšetřovací podvazek 2, Veselý Karel a spol., s. 2.

¹⁹¹ ABS Praha, fond Vyšetřovací spisy Brno, kart. V1416 – BR, Operativní materiál 1, s. 93.

¹⁹² ABS Praha, fond Vyšetřovací spisy Brno, kart. V1416 – BR, Skupinový vyšetřovací podvazek 1, Veselý Karel a spol., s. 31.

Anotace

Příjmení a jméno autora: Kadlecová Kateřina

Vysoká škola: Univerzita Palackého v Olomouci

Název fakulty a katedry: Filosofická fakulta, Katedra historie

Název diplomové práce: Československá strana lidová v Jihlavském kraji
v letech 1948–1960

Jméno vedoucího práce: Doc. PhDr. Karel Konečný, Csc.

Počet stran: 54

Počet znaků: 96 089

Počet příloh: 8

Počet titulů použité literatury: 18

Klíčová slova: Československá strana lidová 1948–1960

Jihlavský kraj

Únor 1948

Tato bakalářská diplomová práce se zaměřuje na působení Československé strany lidové v Jihlavském kraji. Věnuje se politické situaci, která byla v Jihlavském kraji před komunistickým politickým převratem v únoru roku 1948. Popisuje vliv únorových událostí na Československou stranu lidovou a její následné obrození (očištění od reakčních členů). Sleduje pounorovou situaci v Jihlavském kraji a působení Československé strany lidové až do roku 1960. Zabývá se i politickými procesy se členy Československé strany lidové.

This thesis focuses on the effect of the Czechoslovakia People's Party in the Jihlava region. It deals with the political situation in the Jihlava region before the communist revolution in February 1948. In particular, it describes the influence of the communist revolution on the Czechoslovakia People's Party in the Czechoslovak Republic and the Jihlava region before 1960. An important part of the thesis is the chapter about the political processes with members of the Czechoslovakia People's Party.